№ 161 ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 18 — 1907 — ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 18 № 161

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-Ից ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԿՈՒ բուբլի

Մի ամսվայ համար 1 բուբլի

Այսօր, կիրակի, նոյեմբերի 18-ին

Վանքի մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ ժամը 12-ին պէտք է կատարվի հոգեհանգիստ ի յիշատակ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ

Արիստակէս արքեպիսկոպոս

ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ

Նրա մահվան տարելիցի առիթով

Կարճ ճանապարհով Ամերիկա գնացողներին իր ծառայութիւնն է առաջարկում

„ԿԱՐԼՍԲԷՐԳ, ՍՊԻՐՕ ԵՒ ԸՆԿ.“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻԲԱՎԱ, ՎՇԿԶԱՆԻ ՓՈՂ. № 10

Ընկերութիւնը ունի կառավարութիւնից հաստատված գրասենեակ և 15,000 բուբլի գրաւական.

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ՖՐՎՈՒՄ ԵՆ

Նիւ-Եորկ, Ֆիլադելֆիա, Բոստօն եւ Բալտիմորէ, ինչպէս և մինչև Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների բոլոր կայարանները։

ԿԱՆԱԴԱ.—Կվեբէկ, Մօնտրէալ, Պորտլանդ, Գալիֆակս, Վինիպէգ, (Մանիտոբա) և մինչև Կանադայի հիւսիս-արևմտեան մասի բոլոր կայարանները։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ.—Մօնտէվիդեօ, Բուենոս-Այրէս եւ այլն։

ԱՖՐԻԿԱ.—Կապտօտադ (Բարեյուսոյ հրուանգան), Եօհանեսբուրգ և այլն, ինչպէս և Աւստրալիա և Անգլիայի բոլոր տեղերը։

ԿԱՐԼՍԲԷՐԳ, ՍՊԻՐՕ ԵՒ ԸՆԿ. ԼԻԲԱՎԱ

Ամերիկա գնալու մանրամասնութիւնները, ինչպէս և գների մասին, կարելի է իմանալ ընկերութեան գործակալ Դանիէլովիչ Շաբանովից. Թիֆլիս, Անանովի քարվանսարա, № 51. (կ. է.) 1—2

ԵՂԲ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

Խ. և Մ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

յայտարարում է ի գիտութ. յարգելի վաճառականների, որ նրա

Մոսկվայի խանութում

վաճառվում են մեծ քանակութեամբ

ԳԱԼԱՆՏԵՐԷՅՆԻ

զանազան ապրանքներ։ Գները շատ մատչելի են։ Պատուէրները կատարվում են անյապաղ և ամենայն ճշտութեամբ։

Հասցէն՝ МОСКВА, Никольская улица, домъ графа Шереметьева, Торг. домъ

„Бр. Х. и М. Меликъ-Марутянцъ“

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

(հ. կ.) ա. 15—6

ԲԺԻՇԿ

Ի. Ե. ԳՕԿԻԵԼՕՎ

Ընդունում է յատուկ վեներական, միզասեռական, սիֆիլիս, կաշուէ և սեռական թուլութիւն ունեցող հիւանդներին։ 9—12 ժ. առաւ. և 5—7½ ժ. երեկ.։ Զրաչին թուլութեան բժշկելը էլեքտրականութեամբ և ջրաբուժութեամբ։ Михайловская, № 113, Վեցելի հիւրանոցի մօտ, տելեֆոն № 242. (կ. հ. կ). ա. 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների և կանդիդատների, որ ուրբաթ, նոյեմբերի 23-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին նշանակված է ընդհանուր ժողով, քննելու Թայիրովից ամարային շինութիւնը վարձելու հարցը։

(17, 18, 23) ա. 2—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ. Վերջին տեղեկութիւններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Կաթողիկոսի վերջին կոնդակը. Պետական Դումայի շուրջը, Էջմիածնի շրջանում. Զուր պղտորողներ. Հայոց բարեգործական ընկերութեան նոր կանոնադրութիւնը. Նոր-Բայազէտի գաւառի սովեալների օգտին. Թատրոն և երաժշտութիւն. Տեղեկութիւններ գաւառից. Կաթողիկոսի մահվան առիթով. Ներքին լուրեր. Ոտիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակներ խմբագրութեան. ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ցիշողութիւններ Խրիմեանի մասին։

ՃՇԳՐԻՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք անհրաժեշտ ենք համարում հրաւիրել գաւառական մեր գործողների ուշադրութիւնը հետեւեալ հանգամանքի վրա։

Մի քանի տեղերում, ուր սկսել են վիճակագրել տեղական կարիքը և պարզել նպաստի այն քանակը, որ ցանկալի է ստանալ պետական գանձարանից, լաւ չեն ըմբռնում իրանց առաջ դրված հարցը։ Նրանք աղիւսակների մէջ են գցում ընդհանրապէս բոլոր գիւղացիներին, տարբերութիւն չը դնելով սաստիկ կարօտութիւն ունեցողների և փոքր ի շատէ ապահովվածների միջև։

—Բոլորս էլ մնասվել ենք,—առարկում են գիւղացիները,—և ուրեմն բոլորս էլ նպաստ պէտք է ստանանք։

Դա սխալ դատողութեան եղանակ է։

Այո, ճիշտ է, անբերրիութիւնից մնասվել էք բոլորդ, բայց ձեր մէջ կան այնպիսիները, որոնք կարող են իրանց միջոցներով պահպանել իրանց գոյութիւնը մինչև նոր հունձը։ Դրանք չը պէտք է դիմեն նպաստներ ստանալու համար։ Նրանց դիմումները կը մնան անհետևանք և կարող են նոյնիսկ մնասել բուն կարօտեալների գործին։

Արդարև, իշխանութիւնը պահանջելու է պետական վարչական մարմիններից տեղեկութիւններ այն գաւառական շրջանների մասին, որոնց վերաբերութեամբ խնդիրներ կը յարուցանէ պատգամաւորութիւնը։ Եւ եթէ վարչութեան տուած տեղեկութիւնները չեն հաստատի ներկայացրած թուերը, այն ժամանակ կասկածի կենթարկվեն նաև ճշգրիտ ցուցումները, և ուրեմն կը մնասվի ամբողջ գործը։

Մենք խօսում ենք այս առարկայի մասին ոչ թէ ընդհանուր հայեցակէտով, իբրև տեսական մի հարցի մասին, այլ զրված գործնական կեանքի փաստերից։ Մեզ լուրեր են հասնում, որ գաւառական շրջաններում գիւղացիների համեմատաբար աւելի ունեւոր մասերը մեծ ջանքեր են գործ դնում իրանց անունները մտցնել կարօտեալների ցանկերի մէջ։ Եւ շնորհիւ այդ հանգամանքի, ստացվում են կարիքի չափի մասին այնպիսի թուեր, որոնք կասկած են նեղնչում դէպի իրանց ճշտութիւնը։ Եւ եթէ ամեն տեղ էլ հետևեն այդ օրինակին, այն ժամանակ կարիքի քանակը, որ պէտք է արտայայտվէր մի երկու միլիոն բուբլի գումարով, կը վերածվի մի քանի տասնեակ միլիոնների հասնող չափազանց խոշոր թուի։

Մեր նպատակը պէտք է լինի տալ ճշգրիտ տեղեկութիւն մեր կարիքի մասին, ներկայացնել ճշգրիտ պատկեր մեր իրականութեան և այդպիսով ներշնչել վստահութիւն դէպի մեր ներկայացրած թուերը։

Մենք պէտք է տանք այնպիսի թուեր, որոնք ստուգվելուց յետոյ վաւերացվեն իբրև իսկապէս բարեխիղճ կերպով արձանագրված տեղեկութիւններ։

Միթէ մեծ գործ չէր լինի և այն, եթէ մեզ աջողվէր ստանալ այնպիսի մի նպաստ, որ կարող լիներ բաւարարութիւն տալ իսկական թշուառին և անօգնականին։

Ինչուշտ այդպէս է։

Ուրեմն բարեխիղճ արձանագրութիւն, ճշգրիտ տեղեկութիւններ և անհերքելի թուեր։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգի «Journal de St. Petersbourg»-ը հաղորդում է, որ գերմանական և իտալական դեսպանատները Կ. Պոլսում մասնաւոր կերպով (discretement) յայտնել են Բ. Դրան, թէ պէտք է շուտով բարենորոգումներ մտցնել Փոքր-Ասիայում, որովհետև եւրոպական պետութիւնները Անգլիայի և Ռուսիայի նախաձեռնութեամբ հաւանականաբար դարձեալ ձեռք են առնելու 6 հայաբնակ նահանգների բարենորոգման հարցը։

—

Թիւրքիայի, համարեա, բոլոր փոքրասիական նահանգներում սովը չափազանց լուրջ չափեր է ստացել։

Վանի վիլայէթում ազգաբնակութիւնը, դիմելով իշխանութեանը, օգնութիւն է պահանջում։

Բիթլիսի վիլայէթում ազգաբնակութիւնը մնացել է առանց հացի։

Աւելի վատթար դրութեան մէջ են գտնվում Էրզրումի, Խարբերդի և Դիարբէքիրի վիլայէթները։

Հալեբում և Բէյրութում սովի պատճառով խոշոր անկարգութիւններ են տեղի ունեցել. առաջինում թալանվել են ալիւրի ամբարներն ու հացի փուռերը, իսկ երկրորդում՝ ազգաբնակութիւնը կողոպտել է երկաթուղու կայարանում վագոնների մէջ գտնվող հացի ամբողջ պաշարը։

Սիրիայի և Փոքր-Ասիայի բոլոր մասերում ներկայումս սաստիկ յուզմունք է տիրում։ («Рѣчь»).

—

Էջմիածնից հաղորդում են. «Կովկասի Փոխարքայի խորհրդին կից հաստատված ուսումնարանական մասնաժողովի զբաղմունքներին մասնակցելու համար Դէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցի փոխարէն, իրա՝ տեղապահ Սուրէնեանցի որոշմամբ, առաջարկվել է Երևանի առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկոպոսը»։

—

Երէկ, նոյեմբերի 17-ին, Անդրկովկասի սինոդի մահմեդական ժողովրդի մուֆտին, այցելելով Թիֆլիսի հայոց առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսին, յայտնեց, որ ինքը հիւանդութեան պատճառով անկարող լինելով անձամբ ներկայ գտնվել ամենայն հայոց կաթողիկոսի մահվան առիթով կատարված հոգեհանգիստներին, ուղարկել էր իր կողմից ներկայացուցիչներ։ Այսօր, փոքր ինչ առողջանալով, նա իր պարտքն է համարում անձամբ ներկայանալ և յանուն 4 միլիոն սիւնի ժողովրդի, որի հոգևոր պետն է ինքը, ցաւակցութիւն յայտնել հայոց եկեղեցուն և ժողովրդին՝ նրա կրած ծանր կորստի առիթով։ Առաջնորդը շնորհակալութիւն յայտնեց մուֆտիին հայ ժողովրդի և իր կողմից՝ սիւնի ազգաբնակութեան արտայայտած եղբայրական զգացումների համար։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Զուշու կողմից ընտրված են Ն. Մէլիք-Փաշայեան և Յ. Խունունց մասնակցելու այն պատգամաւորութեանը, որ պէտք է ներկայանայ կովկասեան Փոխարքային խնդրամատոյց լինելու նպաստի մասին աղէտեալ տեղերի համար։

—

«Тифл. Лист.»-ին Պետերբուրգից հեռագրում են, որ նոյեմբերի 18-ին, Պետական Խորհրդի երեկոյեան նիստում, կարդացվելու է կառավարութեան դեկլարացիան։

—

Գանձակ, 15 նոյեմբ.

Տեղիս աղքատախնամ յանձնաժողովը վաղուց է դադարեցրել իր գործունէութիւնը, միջոցներ չունենալու պատճառով։ Յանձնաժողովի անդամները և Գանձակի ինտելիգենտներից ոմանք, լրագիրներից և Նպաստամատոյց Յանձնաժողովից ստացած տեղեկութեան հիման վրա, անմիջապէս գրեցին գիւղերի պաշտօնական անձերին՝ ձեռք բերելու բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, վաւերացված տանուտէրի ստորագրութեամբ և արքունական կնիքով։

Հաւանականօրէն՝ տեղեկութիւնները չեն յապաղվի և շուտ կը ստացվեն, մանաւանդ որ մեր գաւառի շատ գիւղերի ընտանիքների և շնչերի ցուցակը սրանից մի քանի շաբաթ առաջ սկսել է կազմել հաշտարար միջնորդը։ Այդ ցուցակից կարելի է օգտվել։

Սագան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՕՆԴԱԿԸ

Ամերիկայի հայ թերթերի մէջ հրատարակված է կաթողիկոսի վերջին մի կոնդակը, ուղղված Ամերիկայի հայերին, այդ երկրում գոյութիւն ունեցող հայ կուսակցութիւնների գործունէութեան վերաբերմամբ։ Առաջ ենք բերում այդ կոնդակը.

«Մկրտիչ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի և անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ և Կաթողիկոս ամենայն Հայոց, ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր եկեղեցւոյ՝ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի Հայազգի գաղթական ժողովրդոց մերոց, որք ի սփիւռս էք ի զանազան նահանգս Ամերիկայի, հարազատ որդւոց մերոց Մայր Աթոռոյս, նուիրեմք փրկաւանդ սէր, ողջոյն և Հայրապետական օրհնութիւն։

Ցաւուս խորին ծերութեան մերոյ թախծալից սրտիւ լսեմք երբեմն, զի այլևայլ կուսակցութիւնք հաւազգի եղբարց ազգայնոց մերոց յայլ և այլ տեղիս կենցաղավարին ընդ միմեանս հակառակ սիրոյ, աւետաւոր խաղաղութեան և փրկարար պատուիրանի Փրկչին մերոյ, և զինչ շահին այնպիսի եղբայրատեաց սրտիւք և գործովք, եթէ ոչ կորուստ ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ, որով ոչ միայն ինքեանս առժամապէս, այլ, աւաղ, միանգամ ընդ միշտ վարկաբեկ լինին առաջի ազգաց քաղաքակրթելոց և դատին ի վատնգս ազգի ազգի սպառնալեաց ապագային։ Եւ ճշմարտիւ ասեմք, զի այսպիսի դասակարգի մերազնէից եթէ ոչ կենցաղավարիցին եղբայրական համերաշխութեամբ և սիրով, տուժել տուժեսցին զգոյութիւն իւրեանց։ Եւ ոչ ապաքէն մինչև իսկ ի քաղաքակրթեալ ազինս և ի մեծազօր պետութիւնս գտանին կուսակցութիւնք, և չիցէ՞ բաւական լինելն նոցա ձեզ օրինակ, զի բազմաթիւ կուսակցութիւնք նոցա կեան ընդ միմեանս այնպիսի անկեղծ սիրով ու ազնուութեամբ, որպէս թէ լինէին մի սիրտ և մի գաղափար։

Ո՜հ, որդեակք իմ սիրեցեալք, սթափեցարուք ի թմրութենէ ձերոց և ի խոր քնոյ անգիտութեան և անհոգատեսութեան ձերոյ, եթէ որպիսում փափուկ ժամանակի գտանիք։ Մեծ իմաստութիւն ամեն դարուց և ժամանակաց այն է, զի ժողովուրդք և համայնք և վարչութիւնք նոցին խելամուտ լիցին համերաշխ սիրով և ազնիւ վարուք կեալ միշտ ընդ միմեանս յոգուտ և ի զարգացումն իւրեանց, և վասն ճշմարտութեանս պատմութիւնք ազգաց վկայ են մեզ ամենեցուն։ Եւ նախագէան ամենայնի Տէրն մեր Քրիստոս գիտէր, եթէ լինելոց էին ատելութիւնք յազգս, վասն այնորիկ զգուշացուցեալ՝ յառաջագոյն ասաց. «Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրեսջիք զմիմեանս». արդարև պատուիրանն այն է միշտ նոր և յաւիտենական, և այնու փրկարար պատուիրանս ևեթ պահպանեն միշտ ազգ և ազինք զգոյութիւն իւրեանց։

Արդ՝ այսու Հայրապետական Կոնդակս մերով վշտալից Հայրապետս տարաբախտ Ազգիս, որ հասեալ եմ ի ժուտս արևու կենաց իմոց, յորդոր կարդամ առ սիրելիսդ մեր ամենեսեան, զի իսպառ թօթափեսջիք զատելութիւն և զմեծամտութիւն ի սրտից ձերոց և եղիջիք ընդմիշտ մի սիրտ և մի հոգի՝ համերաշխ և եղբայրական սուրբ սիրով, և գործեցէք այնպիսի խոհական իմաստութեամբ, զի արգասիք գործունէութեանց ձերոց՝ ըստ ամենայնի ոչ լիցին երբեք ի վնաս Թշուառ Ազգին մերոյ, այլ յօգուտ և ի զարգացումն Նորին։

Օրհնելով զձեզ զամենեսիսդ հայցեմք ի Պարգևատուէն ամենեցուն, զի հեղցէ ի ձեզ

զգթութիւն իւր, և շնորհեսցէ ձեզ սիրտ նոր և ճշմարիտ, կեալ միշտ ընդ միմեանս սիրով և միաբանութեամբ, և աղաւեսցէ զձեզ յամենայն տառապանաց և պարգևեսցէ կեանս երջանկաւէտս յամայր ամօր։

ՄԿՐՏԻՉ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ

Ի 20 սեպտ.-ի 1907 ամի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

✦ Նոյեմբերի 10-ին կայացել է ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայէն կից տեղական ինքնավարութեան մասին հիմնված մամնաժողովի առաջին նիստը Ա. Վ. ֆոն-Բուտցենի նախագահութեամբ։ Ի միջի այլոց, որոշված է յանձնարարել մամնաժողովի նախագահին՝ մշակել և յաջորդ նիստին ներկայացնել համառօտ զեկուցում առաջին և երկրորդ Դումաների ֆրակցիոնական մամնաժողովների կողմից տեղական ինքնավարութեան վերաբերեալ կազմած օրինագծերի մասին։ Նախագահի վրա պարտք է դրված նմանապէս անյապաղ կազմել զեմստվային՝ նահանգական, գաւառական և գիւղական (վօլօստնոյ) հաստատութիւնների մասին։

✦ Պետական Դումայի դիւանատանը, ինչպէս հաւատացնում են, արդէն պատրաստված է մամուլի վերաբերեալ օրէնքների փոփոխութեան նախագիծը։ Դրա համաձայն մամուլին՝ նիստերի դահլիճում յատկացվում է ուրիշ տեղ։ Մամուլի ներկայացուցիչները իրաւունք ունեն Դումա մտնելու միայն ընդհանուր նիստերի օրերը։ Նրանց թոյլատրվում է յաճախել նիստերի դահլիճները, կուլուարները, բուֆետները, բայց ոչ այն մասերը, որտեղ գործերն են կատարվում, այսինքն դիւանատները և այլն։ Ամեն մի թերթի կողմից թոյլատրվում է ներկայ լինել մի հոգու միայն։

✦ Աջակողմեանների ֆրակցիայի նիստում, նոյեմբերի 9-ին, քննվել է այն հարցը, թէ բարձրագոյն ներկայացվելիք Դումայի ուղերձից կարելի՞ է, արդեօք, բաց թողնել «ինքնակալ» խօսքը։ Այդ առիթով վիճելը համարելով ապարդիւն, կոմս Բօբրինսկին դիմել է աջակողմեանների ֆրակցիային մօտաւորապէս հետևեալ խօսքերով. «Զափաւորների խմբակը հաստատուն է ընդունել հոկտեմբերեանների մշակած ուղերձը ոչ այն պատճառով, որ նա արտայայտում է իրանց հայեացքները, այլ որովհետև խմբակը դրա մասին վիճելը համարում է բոլորովին ապարդիւն։ Դրութիւնը ամենևին չի փոխվի այն բանից, որ նրա մէջ կը մնցվի՞ վիճելի կէտ թէ՞ ոչ։ Մեր ֆրակցիան ներկայումս բաղկացած է երկու խմբակից՝ առողջ մտածողներից և ընդհակառակը։ Առողջ մտածողները պատրաստ են զիջելու հոկտեմբերեաններին, իսկ միւսները ի հարկէ հակառակ են նրան»։ «Դուրս կորէք դաւաճան»։ Բօբրինսկին ի հարկէ հեռանում է դահլիճից իր մի քանի համախոհների հետ միասին։ Նրանց գնալուց յետոյ միւսներն էլ, ոչ մի որոշման չը գալով, նոյնպէս ցրվում են։

✦ Նոյեմբերի 10-ին Պետերբուրգի ֆինլանդական կայարանում ոստիկանութիւնը կալանաւորել է Պետական Դումայի անդամ Զիսէիձէին և Պօլետայէվին։ Խուզարկելուց յետոյ, երբ իմանում են կալանաւորների անձնաւորութեան մասին, բարձր իշխանութեան հետ բանակցում են և արձակում նրանց։

✦ Պետական Դումայի անդամների լիազօրութիւններն սուուզող երրորդ բաժանմունքը, հոկտեմբերի 9-ի իր նիստում, քննելով Բագուի, Դանձակի և Երևանի նահանգների ընտրութեան դէմ ներկայացված բողոքները՝ համարել է նրանց հանիմն, իսկ ընտրութիւնները՝ օրինաւոր։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

(Սեփական թղթակցից)

—

Էջմիածին, 12 նոյեմբերի

Անցեալ թղթակցութիւններիս մէջ ես աշխատեցի կարելոյն չափ ճշտօրէն պատկերացնել այն խորհրդակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Էջմիածնում, նախ՝ պատգամաւորական ընդհանուր ժողովում և ապա՝ պատգամաւորների սահմանափակ շրջանում։ Հասարակութեան առջև պարզ ու ընդարձակ դարձնելու նպատակով ես մանրամասն կերպով կանգ առայ այդ խորհրդակցութիւնների վրա։ Զը նայելով դրան՝ ես այնուամենայնիւ յիշատակութեան չը տուի մի կարևոր հանգամանք, որը աւելորդ չեմ համարում արձանագրել՝ տուածս տեղեկութիւնները աւելի ամփոփ և աւելի լրիւ պատկերացնելու համար։

Բանը նրանումն է, որ պատգամաւորական առաջին ընդհանուր ժողովում հարցերի մասին խորհրդակցելուց առաջ մի կարևոր սկզբունքային խնդիր յարուցվեց, այն է՝ թէ այդ ժողովները ինչպիսի բնաւորութիւն պիտի կրեն, որևէ պարտաւորական նշանակութիւն ունենալ կարող են թէ՞ ոչ։ Ճառախօսները այն միտքը յայտնեցին, որ իրանք եկել են միայն Թաղման հանդիսին մասնակցելու համար և, ուրիշ որևէ լիազօրութիւն չունենալով իրանց ուղարկողների կողմից, իրաւունք չեն համարում որոշումներ կայացնել հասարակական ընդարձակ բնաւորութիւն ունեցող խնդիրների նկատմամբ։ Եւ ժողովականները վերջնականապէս եկան այն եզրակացութեան, որ ներկայ պատգամաւորական ժողովը կարող է ունենալ միայն յանձնարարական՝ խորհրդակցական բնաւորութիւն, մտքերի փոխանակութեան նշանակութիւն։ Ուստի ոչ մի որոշում չէր կայացնելու, այլ արտայայտելու էր լոկ իր ցանկութիւնները։

Գոնէ այդ տեսակէտի վրա էր կանգնած պատգամաւորական ընդհանուր ժողովը, և եթէ պատգամաւորների մի մասը կարևոր չը համարեց մասնակցել խորհրդակցութիւններին ու միևնոյն օրն էլ հեռացաւ Էջմիածնից, դա վերագրվում է այդ հանգամանքին։ Զը մասնակցեցին Բագուի պատգամաւորները նոյնպէս յաջորդ ժողովին միևնոյն պատճառով։

Մասնակցելով պատգամաւորների սահմանափակ շրջանի ժողովներին՝ ես նկատում էի բոլորովին այլ ըմբռնողութիւն։ Ցայտարարողներ եղան, որ իրանք լիազօրութիւն ունեն որոշումներ կայացնելու յայտնի խնդիրների վերաբերմամբ։ Եւ, ի հարկէ, ամբողջ ժամանակն էլ ճառում էին այդ ուղղութեամբ, այդ իմաստով էին զեկավարվում իրանց առաջարկների մէջ, երբ աշխատում էին գործնական ձևակերպութիւն տալ նրանց։

Այդ բոլորը, սակայն, թուում է երազ. նրանց հեռանալուց յետոյ ոչ մի իրական արդիւնք չէ նկատվում այլևս։ Հաւատարիմ իրանց սօցիալիստական հաւատամքին՝ նրանք դուրս են տարել իրանց բեղմնաւոր աշխատանքները կղերական միջավայրից։ Դիմեցի կաթողիկոսական տեղապահին, որին ներկայացել էին սօցիալիստ պատուիրակները զեկուցանելու խորհրդակցութիւնների մասին, իմանալու՝ թէ որևէ բանաձև կամ որոշում արդեօք ներկայացրե՞լ են իրան։ Սաացած պատասխանս բացասական եղաւ։ Ուստի նրանց որոշումներն էլ, եթէ միայն կան, պէտք է որոնել պարիսպների շրջափակից դուրս։

*

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

(Սեփական թղթակցից)

—

Էջմիածին, 12 նոյեմբերի

Անցեալ թղթակցութիւններիս մէջ ես աշխատեցի կարելոյն չափ ճշտօրէն պատկերացնել այն խորհրդակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Էջմիածնում, նախ՝ պատգամաւորական ընդհանուր ժողովում և ապա՝ պատգամաւորների սահմանափակ շրջանում։ Հասարակութեան առջև պարզ ու ընդարձակելու նպատակով ես մանրամասն կերպով կանգ առայ այդ խորհրդակցութիւնների վրա։ Զը նայելով դրան՝ ես այնուամենայնիւ յիշատակութեան չը տուի մի կարևոր հանգամանք, որը աւելորդ չեմ համարում արձանագրել՝ տուածս տեղեկութիւնները աւելի ամփոփ և աւելի լրիւ պատկերացնելու համար։

Բանը նրանումն է, որ պատգամաւորական առաջին ընդհանուր ժողովում հարցերի մասին խորհրդակցելուց առաջ մի կարևոր սկզբունքային խնդիր յարուցվեց, այն է՝ թէ այդ ժողովները ինչպիսի բնաւորութիւն պիտի կրեն, որևէ պարտաւորական նշանակութիւն ունենալ կարող են թէ՞ ոչ։ Ճառախօսները այն միտքը յայտնեցին, որ իրանք եկել են միայն Թաղման հանդիսին մասնակցելու համար և, ուրիշ որևէ լիազօրութիւն չունենալով իրանց ուղարկողների կողմից, իրաւունք չեն համարում որոշումներ կայացնել հասարակական ընդարձակ բնաւորութիւն ունեցող խնդիրների նկատմամբ։ Եւ ժողովականները վերջնականապէս եկան այն եզրակացութեան, որ ներկայ պատգամաւորական ժողովը կարող է ունենալ միայն յանձնարարական՝ խորհրդակցական բնաւորութիւն, մտքերի փոխանակութեան նշանակութիւն։ Ուստի ոչ մի որոշում չէր կայացնելու, այլ արտայայտելու էր լոկ իր ցանկութիւնները։

Գոնէ այդ տեսակէտի վրա էր կանգնած պատգամաւորական ընդհանուր ժողովը, և եթէ պատգամաւորների մի մասը կարևոր չը համարեց մասնակցել խորհրդակցութիւններին ու միևնոյն օրն էլ հեռացաւ Էջմիածնից, դա վերագրվում է այդ հանգամանքին։ Զը մասնակցեցին Բագուի պատգամաւորները նոյնպէս յաջորդ ժողովին միևնոյն պատճառով։

Մասնակցելով պատգամաւորների սահմանափակ շրջանի ժողովներին՝ ես նկատում էի բոլորովին այլ ըմբռնողութիւն։ Ցայտարարողներ եղան, որ իրանք լիազօրութիւն ունեն որոշումներ կայացնելու յայտնի խնդիրների վերաբերմամբ։ Եւ, ի հարկէ, ամբողջ ժամանակն էլ ճառում էին այդ ուղղութեամբ, այդ իմաստով էին զեկավարվում իրանց առաջարկների մէջ, երբ աշխատում էին գործնական ձևակերպութիւն տալ նրանց։

Այդ բոլորը, սակայն, թուում է երազ. նրանց հեռանալուց յետոյ ոչ մի իրական արդիւնք չէ նկատվում այլևս։ Հաւատարիմ իրանց սօցիալիստական հաւատամքին՝ նրանք դուրս են տարել իրանց բեղմնաւոր աշխատանքները կղերական միջավայրից։ Դիմեցի կաթողիկոսական տեղապահին, որին ներկայացել էին սօցիալիստ պատուիրակները զեկուցանելու խորհրդակցութիւնների մասին, իմանալու՝ թէ որևէ բանաձև կամ որոշում արդեօք ներկայացրե՞լ են իրան։ Սաացած պատասխանս բացասական եղաւ։ Ուստի նրանց որոշումներն էլ, եթէ միայն կան, պէտք է որոնել պարիսպների շրջափակից դուրս։

Վերջին հիւրն էլ գնաց այստեղից։ Բայց մենակացները դեռ ևս չեն ընտելացել իրանց միապաղաղ կեանքին։ Թաղման սգահանդէսը տակն ու վրա արեց նրանց հոգեկան խաղաղութիւնը։ Տպաւորութիւնների ու տրամադրութիւնների կիզիչ տապը երազանքների մէջ է դրել նրանց։ Ի՞նչ երազներ ասես նրանք չեն տեսնում և մամռում իրար հետ իրանց խուցերի մէջ, խուցերից դուրս։ Ամենավերջին վարդապետը ի՛այփայում է վարդագոյն հեռանկարներ, իսկ ամեն մի եպիսկոպոս իր արուեստական սիգաճեմ քայլուածքով, խրոխտ դէմքով ու խոժոռ հայեացքով, կարծես, ջանք է գործ դնում իր վրա ուշադրութիւն դրաւելու։ Եւ մի քանիսի արտաքինը մի բան է միայն ասում. «ես էլ եմ ուզում կաթողիկոս դառնալ»։

Եւ այդ իսկ պատճառով ոչ մի այցելութիւն չէ վրիպում նրանց տեսողութիւնից։ Դիտել՝ թէ ով է մտնում վանքը, որի խուցը է գնում, հետամուտ լինել միաբան եղբայրների շարժումներին, լրտեսել նրանց խօսակցութիւնները, բամբասել, անուանարկել—ահա այն պատկերը, որով կարելի է ընորոշել կաթողիկոսական թեկնածութեան համար սկսած խուլ պայքարը։

Ինտրիգները միշտ էլ անպակաս են եղել այստեղ, բայց սրանից յետոյ նրանք իրանց գագաթնակէտին կը հասնեն։

Զարմանալու ոչինչ չը կայ։

Եթէ մինչև այժմ ինտրիգներին մասնակցում էին մի քանի հոգի, այժմ նրանց թիւը կրկնապատկվելու է։

Կռուախնձորը այլևս առաջնորդական կամ սինոդի անդամութեան պաշտօնները չեն։ Մի քանի հոգու առաջ դրված է մի խնձոր, և իւրաքանչիւրը նրանցից աշխատում է գլորել հակառակորդին ու ապա տիրանալ նրան։

Կայ մէկը արդեօք, որ, առանց հակառակորդին գլորելու, առանց ինտրիգներ ըստեղծելու, ձգտէր առաջ անցնել և շուտ արժանանալ կռուախնձորին։

Չը կայ այդպիսին։

Փորձեցի ես մօտենալ նրանցից մէկին հերթական հարցով

—Ո՞վ է քո ընտրելին։

—Է՛հ, ազգը ում ուզէ, նա էլ իմ ընտրելին է,—պատասխանում է նա համեստ ժպիտով։ Մինչդեռ նրանց ամբողջ հայեացքը և շարժումները արտայայտում են՝

—Ես եմ...

—Իսկ դուք ո՞ւմ թեկնածութիւնն էք դնելու,—հարցնում է նա աղերսական շեշտով։

—Նախ՝ իմը, ապա՝ ձերը,—պատասխանեցի նրան կատակով։

Սակայն դա բացառութիւն չէ։ Մէկը սկսում է համակրութիւն որոնել իր միաբան ընկերների մէջ, միւսին զայրացնում է իր շրջապատողների անվստահելի ու երկդիմի վերաբերմունքը և, նեղսրտված, պարսպի մի ծայրից մինչև միւսը կանչում է աքլորի նման՝ «ինձ ընտրեցէք»։ Իսկ մի երրորդը թերևս մի հեռու տեղում համրիչների վրա իր բաղդն է փորձում՝ «կընտրվե՞մ թէ՞ ոչ»։ Այստեղինների նման նրանք այնուամենայնիւ գլուխ պատելու պատճառներ չունեն։ Նրանց մասին այստեղ հոգացողներ շատ կան... Իդմիրլեան, Օրմանեան—ահա այն անունները, որ շարում են իրար ետևից այստեղ և իւրաքանչիւրի թեկնածութեան գնահատութիւնը յարմարեցնում են իրանց խօսակիցների հայեացքներին։

—Գիտե՞ք, ուրիշ ընտրելիներ չը կան բացի Իդմիրլեանից և Օրմանեանից։ և Իդմիրլեանի թեկնածութեանը մենք էլ ենք նախապատութիւն տալիս,—ասում են ոմանք՝ իբր անկեղծ արտայայտութիւն տալով իրանց ասածներին։

Լ. Դանիէլեան

ՉՈՒՐ ՊՂՏՈՐՈՂՆԵՐ

II

Նախորդ յօդուածում մենք ասացինք, որ «Երկրի Զայնը» շաբաթաթերթը, տանջված նոր խօսք եւ պաշտպան հնչեցնելու մտադրութեամբ, պ. Տ. Զաւէնի բերանով եւաւ յայտարարելու, թէ «Մշակն» ևս «Նոր-Դարի», «Նոր-Ալիքի» և «Հովուի» պէս կղերական թերթ է դարձել և Ցարաջայի պաշտամունք է հրատարակել։

Ասացինք, որ «Մշակի» վերաբերմամբ այդպիսի մի մեղադրանք առնուազն անբարեխղճութիւն է։

Բայց նախ բերենք «Երկրի Զայնի» առաջնորդողից մի քանի գոհարներ։

Նրանք, որոնք ապրեցին այս երկու շաբաթւայ հայ իրականութիւնով. նրանք, որոնք հանդիսատես եղան այդ իրականութեան մէջ կատարուող դէպքերին ու երևոյթներին. մի խօսքով նրանք, որոնք կարդացին մեր կեանքի երկու բնորոշ հոսանքների արտայայտիչները՝ «Մշակն» ու «Նոր-Ալիքը», կարող են համարձակ, խղճի կատարեալ անդորրութեամբ բացագանչել հայ ժողովրդի այդ առաջնորդների հասցէին։

—Տիրացուներ, դեմագօգներ։

Այո, մեռաւ «յեղափոխական», «դեմօկրատ» Խրիմեանը։

Բայց նրա աճիւններից յարութիւն է առնում ահա անսասան ու անպարտելի տիրացութիւնը։

Ի զուր պ. Սպանդար Սպանդարեանը, հայ ժողովրդի գոյութիւնը իր Եկեղեցու, իր կրօնի հետ անքակտելիօրէն կապող, նրա կեանքն ու արեւը «Լուսաւորչի գանձարանի» տակ փնտռող հրապարակախօսը, իդէօլոգը փակեց իր թերթը, անհետացաւ ասպարէզից։

Նա է տիրապետում դեռ մեր մէջ, նա է իշխում հայ ժողովրդի հոգու և ուղեղի վրայ։

Նրա դափնիները հանգիստ չեն տալիս ոչ հայ լիբերալներին և ոչ էլ դաշնակցականներին։

«Մշակ» ու «Նոր-Ալիք» հարազատ յաջորդներն են «Նոր-Դարի»։

Եւ ցաւելով, որ «Նոր-Ալիքը»՝ իբրև մի յեղափոխական և սօցիալիստական օրգան (որպիսի յեղաշրջումն հասկացողութիւնների) հեռաւում է «Մշակի» շաւղին, պ. Տ. Զաւէն ասում է.

«Նոր-Ալիքը» իբրև մի յեղափոխական և սօցիալիստական օրգան, պէտք է «Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսին» փառաբանելու պատիւն ու մենաշնորհը թողնէր կղերական, բուրժուական մամուլին՝ «Հովիւ»-ին, «Մշակ»-ին «Մաթաբար»-ին և այն բոլոր թերթերին, որոնք մի կաթողիկոսի մահուան մէջ տեսնում են համազգային, համաժողովրդական սուգ, որովհետև անկարող են հայ ժողովուրդ, հայ ազգ երևակայել առանց «մայրենի Եկեղեցու», առանց կաթողիկոսի, թէև վրացիները փառաւորապէս ապացուցած լինեն, որ կարելի է, այո, իբրև մի ուրոյն ժողովուրդ, ազգ ապրել և գոյութիւն ունենալ առանց այդ շքեղութիւնների։

Մի այլ տեղ, նա մեղադրում է «Մշակին» և այն բանի մէջ, որ նա «համազգային, համաժողովրդական սուգի կերպարանք էր տալ մի պարզ եպիսկոպոսի՝ Արիստակես Սեդրակեանի մահուան»։

Մի խօսքով, պ. Տ. Զաւէնի հոգեբանութիւնը շատ հասկանալի է։ «Բոլոր հայ թերթերը, նոյնիսկ «Մշակը» կղերական են դարձել. ես, ես միայն յեղափոխական և սօցիալիստ եմ, ես միայն հակա-կղերական եմ»։

Այսպէս չէ՞, պ. Զաւէն։

Եւ դրա համար պէտք կը՞ յեղաշրջել փաստերը, դրա համար պէտք կը՞ մի կողմ թողնել բարեխղճութիւնը, անաչառ քննադատութիւնը. դրա համար պէտք կը՞ սեւ չը ջոկել սպիտակից և սպիտակը՝ սեւից։

Չեր ամբողջ յօդուածի մէջ միայն մի ճշմարիտ միտք կայ. այդ այն է, որ տիրացութիւնը դեռ իշխում է հայ ժողովրդի, մասսայի հոգու և ուղեղի վրա։

Բայց նա հէնց՝ «Մշակն» է իր գոյութեան սկզբից մինչև այսօր անփոփոխ, տոկուն, յամառ կռիւ մղել այդ տիրացուական և կղերական՝ ոգու դէմ. չէ՞ որ «Մշակի» բերնած անկախ դիրքը՝ թէ Դէսպոտ Դ. կաթողիկոսի և թէ Խրիմեան կաթողիկոսի մահվան ժամանակ ոչ միայն դժգոհութիւն յարուցեց հասարակութեան մի քանի խաւերի մէջ, այլ այսօր իսկ առիթ դարձաւ «յեղափոխական» դաշնակցականների ձեռքին՝ գրգռել ամբոխի, մասսայի ամենավատ կղերական և տիրացուական ինստինկտները «Մշակի» դէմ և անել նոյնիսկ այնպիսի մի անհեթեթ պահանջ, թէ կաթողիկոսի թաղման օրը պէտք է նոյնիսկ լրագիր չը հրատարակել, մի պահանջ, որ անգլիացիները չարեցին նոյնիսկ իրանց ամենամեծ մարդու և գործիչի՝ Գլադստոնի թաղման օրը։

«Մշակը», իբրև ժողովրդասէր և առաջադիմական օրգան, իբրև գործող հայ ժողովրդի մէջ և նրա բարօրութեան համար, միշտ գնահատել է հայոց ժողովրդական եկեղեցու ոգին և կարևորութիւնը. նա, ճիշտ է, երբէք չէ պահանջել այդ եկեղեցու ջնջումը, վերացումը, որովհետև այդ եկեղեցին ներկայումս դեր է խաղում և դեռ խաղալու է հայ ազգի կեանքի մէջ, բայց միւս կողմից նա շարունակ պահանջել է այդ եկեղեցու բարեփոխութիւնը, մաքրումը բոլոր այն դեղծումներից, աւելորդ շերտաւորումներից, որոնք ներս են մտել նրա մէջ և այլանդակել նրա ոգին և ուղղութիւնը։ «Մշակը» միշտ հալածել, մրցակցել է անարժան և իրանց կոչման բարձրութեան վրա չը կանգնած եկեղեցականներին, եթէ նրանք ձգտում իշխանութեան (իսկ կղերական թերթը այդ չէր անի), բայց նա արդար և անաչառ վերաբերմունք է ունեցել դէպի արժանաւոր եկեղեցականները, գրուատել, խրախուսել է նրանց ժողովրդասիրական և լուսաւորող գործունէութիւնը։ Հէնց այդ տեսակէտներով, «Մշակը» չէր կարող միևնոյն վերաբերմունքը ցոյց տալ դէպի Արիստակէս Սեդրակեանի պէս ազգային-եկեղեցական ժողովրդասէր գործչի մահը։ Հէնց այդ տեսակէտով, «Մշակը» քննադատօրէն վերաբերվելով Խրիմեանի կաթողիկոսական շրջանին՝ չէր կարող մի և նոյն ժամանակ իր յարգանքի և արժանաւոր մեծարանքի հարկը չը վճարել ժողովրդական գործիչ և հովիւ, եկեղեցական գրող և բանաստեղծ, ժողովրդի ցաւերի համար մտածող Խրիմեան վարդապետին։

«Մշակը» չէր կարող տեղ չը տալ և ժողովրդի վշտի ու ցաւի արտայայտութեան ցոյցերին։ Եւ, վերջապէս, հասարակական երևոյթները պէտք է իրանց արտայայտութիւնը գտնեն անաչառ մամուլի մէջ։ Վերջապէս, մի մոռանաք, պարոններ, որ եթէ Մկրտիչ I հանդիսացաւ անարդիւնաւէտ կաթողիկոս, բայց Խրիմեանի անուան հետ կապված է հայ ժողովրդի վերջին 50-ամեայ կեանքի պատմութիւնը։ Գուցէ ապագայ պատմութիւնը այլ կերպ նայէ նաև այդ 50-ամեայ գործունէութեան վրա, բայց ընդհանուր կարծիքն առ այժմ յօգուտ Խրիմեանի է։

Պէտք է մի անգամ ընդ միշտ իմանալ, և այդ մենք կրկնել ենք հարիւրաւոր անգամ, որ «Մշակը» ոչ նեղ-կուսակցական, ոչ դասակարգային օրգան է. նա ընդհանուր պրոգրէսիստ, առաջադիմական, ժողովրդական-դեմօկրատիական օրգան է. ճիշտ այնպէս, ինչպէս «Рус. Вѣд.» թերթը ռուսների մէջ. հետևաբար նա միատեսակ անաչառ և արդար գնահատութեան մասնաւոր ունի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

VII

Զը նայելով որ ճրագները դեռ նոր էին վառվել, բայց վանքի բակի դուռը—մի մեծ դարվազա—արդէն փակ էր։ Այդ բանը հէնց առաջին անգամից ինձ վրա շատ ճնշող տպաւորութիւն թողեց։ Կառապանին ճանապարհ գցելուց և մի-երկու րօպէ կանգնած այս ու այն կողմ նայելուց յետոյ, դուռը զարկեցի մի քանի անգամ։

—Ո՞վ է,—ձայն տուեց մի խռպոտ ու անդուր ձայն, հեռու ներսից։

—Ուխտաւոր եմ, բաց արա։

—Սապէս ուշ ուխտաւոր ներս չէնք առնէր,—պատասխանեց նոյն ձայնը։

—Ինչպէս թէ ուշ, դեռ ժամի 9-ն է. փողոցում խամ չեմ մնայ, քաղաքին անծանոթ եմ։

Ձայնը չը պատասխանեց, բայց դուռն էլ իսկոյն չը բացվեց։ Հակացայ, որ մարդը տատանվում է։ «Կատարեալ միջնարերդ է», մտածեցի և կրկին անգամ զարկեցի դուռը, կրկնելով՝ որ բաց անեն։ Այդ ժամանակ դրան ետևից մի աղօտ ճրագի լոյս երևաց և լսեցի, թէ ինչպէս մարդը ժօտենում է դրանը փնթփնթալով։ Վերջապէս դուռը բացվեց, և տեսայ ինձ հետ խօսողին. դա մի չափազանց հաստ ու կարճ, ֆէսը գլխին ծառայ էր, որը կատարեալ մի բազմամեայ ծառի քեօթուկ էր ներկայացնում իրանից։ Դուռը բանալուն պէս նա ինձ ողջունեց «բարի եկար, հաջի-աղա» խօսքերով։ Այդ «հաջի-աղա» ածականը ոչ նուազ ծանր կերպով ազդեց, քան ազդել էր վանքի այդ աստիճան անմատչելի լինելը. բայց ինչ արած, քանի որ ուխտաւոր էի ներկայացել, պէտք էր և այդ ածականը վայելէի։ Կարծես թէ իրբև հատուցումն, նոյն ածականով էլ ես նրան բարևեցի և խնդրեցի ինձ մի կացարան տալ։ Նա ինձ առաջնորդեց մի սենեակ, տուեց ինձ մի կտոր մոմ վառելու համար և ինքը հեռացաւ։

Սենեակը երկրորդ յարկումն էր, առաստաղը կամարապատ և այնչափ ցածր էր, որ կարճահասակ լինելով հանդերձ գլուխս կպչում էր։ Բայց այդ դեռ ոչինչ. յատակը պարզ գետին էր՝ հողով ծածկված և կիսով չափ միայն խսիր փռված։ Վերմակս փռեցի այդ խսիրի վրա, պիջակս ծալեցի, բարձ շինեցի և այնպէս թիկն ընկայ նրա վրա։

Մի քանի րօպէ հազիւ անցած, ծառան նորից վերադարձաւ, հետը բերելով մի կըտոր հաց և պանիր, առանց ափսէի, և մի կաւէ ամանով ջուր։

—Ներողամիտ եղիր, հաջի-աղա,—ասաց նա, հաց ու պանիրը առաջս դնելով,—ժամանակի ուշ ըլալուն համար ուրիշ բան չունինք. առտուն քեզի կը տանեմ սեղանատունը ճաշելու։

Շնորհակալութիւն յայտնեցի և նա գնաց, իսկ ես ետևից դուռը կողպեցի և սկսեցի պատուհանից դիտել, հասկանալու համար, թէ արդեօք ի՞նչ է ներկայացնում իրանից միջնարերդը։ Թէև լուսնեակ գիշեր էր, բայց ոչինչ որոշ չէր կարելի նկատել. երևում էր միայն մի ընդարձակ բակ, շրջապատված այնպիսի երկյարկանի խուցերով, ինչպիսին էին դրանք։ Ամենուրեք լռութիւն էր, բայց և ոչ մի տեղ ճրագի լոյս չէր երևում։ Զէր լսվում նոյնպէս և ոչ մի ձայն. կեանքը արդէն կանգ էր առել և ամեն ինչ թաղվել էր լռութեան ու խաւարի մէջ։

Նորից թիկն ընկայ վերմակիս վրա և փորձեցի ձեռքիս գիրքը կարդալ. սակայն, նորից ոչինչ չէի հասկանում. հազար ու մի տեսակ մտածումներ խռնվում էին գլխումս, ուղեղս շարունակ զբաղված էր միշտ և միևնոյն առարկայով։ «Երուսաղէմումն եմ արդէն—ասում էի ինքս ինձ,—Երուսաղէմը դեռ չը տեսած, հաջի-աղա տիտղոսին էլ արժանացայ. բայց պիտի աջողվի՞ արդեօք ինձ կատարել այն միսիան, որի համար Երուսաղէմ եմ եկել։ Որչափ էլ անմատչելի լինի այս միջնարերդը, մենք հընարը կը գտնենք այստեղից ապահովութեամբ դուրս գալու, միայն թէ «Հայրիկը» ընդունի մեր առաջարկը և հաճութիւն տայ փախչելու։ Բայց ինչո՞ւ պիտի նա չընդունի, ի՞նչը կարող է նրան արգելել. էլ ի՞նչպիսի նա ժողովրդի հայրիկ է, որ ժողովրդի ազատութիւնը ամեն բանից վեր չը պիտի դասի և այդ ազատութեան համար ամեն տեսակ զոհողութիւն յանձն չը պիտի առնի։ Բայց ի՞նչ զոհողութեան հարց կարող է լինել,—շարունակում էի ինքս ինձ պատասխանելով,—չէ՞ որ ինքն էլ այս բօպէիս աքսորական է և ազատութիւնից զրկված. ի՞նչպէս նա չը պիտի ցանկանայ հէնց իր այս դրութիւնից ազատվել և իր կեանքի վերջին մի քանի տարիները ազատութեան մէջ անցկացնել։ Զէ, նա անպատճառ կընդունի առաջարկս, միայն թէ կարողանամ նրան շուտով տեսնել և խօսել ինչ-որ հարկն է։ Ամենից առաջ պէտք է այս քեօթուկ ծառայի հետ բարեկամանալ ու նրա միջոցով գտնել Հայրիկի սպասաւորին, իսկ այնուհետև ամեն ինչ կը հեշտանայ»։

Նախորդ գիշերները նաւի վրա չէի կարողացել լաւ քնել, աշխատում էի, գոնէ, այստեղ մի քիչ քնել ու կազդուրվել, բայց անկարելի էր. քունը աչքերիցս փախել էր։ Ծառայի տուած մոմը վաղուց արդէն վառվել վերջացել էր, իսկ ես դեռ շարունակում էի մնալ պառկած, աչքերս բաց։

Լուսաբացին վանքի զանգերը խփեցին և քիչ յետոյ կեանքը սկսեց զարթնել. ոտքերի ձայներ լսեցի։ Լուսամուտից նայեցի և տեսայ, որ մի խումբ երիտասարդ սարկաւագներ, զոյգ-զոյգ կանգնած, եկեղեցի են գնում։ Վերջը իմացայ, որ դրանք Ժառանգաւորաց դպրոցի սաներն էին։ Ճիշտ այդ ժամանակ ծառան եկաւ և դրան ետևից ինձ էլ եկեղեցի հրաւիրեց.

—Հաջի-աղա, ժամը սկսված է, ել, ժամ եկ,—կանչեց նա իր անդուր ձայնով։

—Հիմա կը գամ,—ասացի, բայց նորից վայր ընկայ վերմակիս վրա. այժմ արդէն քունս տանում էր և սաստիկ յոգնածութիւն էի զգում։

Բայց ծառան չը թողեց ինձ երկար քընելու. հազիւ կէս ժամ անցած, նա նորից դուռս թակեց, ասելով այս անգամ, որ հիւրընկալ սրբազանը ինձ սպասում է։ Ճար չը կար. վերկացայ, երեսիս սառը ջուր քսեցի և դուրս եկայ։

Ցիրուցան որ ինձ սպասում էին՝ հիւրընկալ «սրբազանը» և մի ծերունի վարդապետ։ Սրանք, ինձ հետ սիրալիր բարևելուց յետոյ, հրաւիրեցին այն սենեակը, ուր ամեն մի ուխտաւորի առաջին անգամ ընդունում և խուզելու առաջին արարողութիւնն են կատարում։ Այդտեղ ինձ կրկին անգամ բարի գալուստ մաղթելով և ցանկութիւն յայտնելով, որ ուխտս ընդունելի լինի, հիւրընկալ «սրբազանը» պատուիրեց, որ ինձ համար սուրճ բերեն (տաճկական՝ փոքրիկ գաւաթով), և ապա սկսեց ինձ մանրամասն հարց ու փորձի ենթարկել. ո՞վ եմ, ո՞րտեղացի եմ, ինչ գործով եմ պարապում, ո՞րտեղից եմ գալիս, ինչ հարազատներ ունեմ, առաջին անգամն է արդեօք Երուսաղէմ ուխտի գալս, և այլն և այլն։ Ես էլ, ի հարկէ, տալիս էի նրան իմ այդ բոլոր հարցերի համար նախօրօք պատրաստած պատասխանները։ Այդ նախնական քննութիւնը կատարելուց յետոյ, հիւրընկալը ինձ համար բոլորովին աննկատելի կերպով, շատ հեռուից սկսելով, խօսակցութիւնը դարձրեց Երուսաղէմի սրբավայրերի, հայերի այդտեղ ունեցած իրաւունքների մասին, աշխատելով բացատրել ու համոզել ինձ, թէ որպիսի «մեծ նշանակութիւն» են ունեցել և ունեն «հայ ազգի» համար, թէ որ աստիճան կարևոր է, որ այդ իրաւունքները պահպանվեն հայերի ձեռքում, թէ ինչպիսի նեղութիւններ ու հալածանքներ են կրում Երուսաղէմի վանականները այդ իրաւունքները անխախտ պահպանելու համար, հետևապէս, թէ որ աստիճան հայ ազգը երախտապարտ պիտի լինի այդ սուրբ հայրերին ու գիշեր-ցերեկ դրանց նիւթական ապահովութեան մասին պիտի մտածի։

Իսկոյն երևում էր, որ հիւրընկալ «սրբազանը» իր այդ ճառը շատ ու շատ անգամներ էր կրկնել միամիտ ու տգէտ ուխտաւորների առաջ և, անշուշտ, լաւ արդիւնք էր տալիս։

բոլոր այն ազգային, հասարակական, ժողովրդական գործոնների վերաբերմամբ, որոնցից բաղկացած է հայ ժողովրդի կեանքը։

Մենք հասկանում ենք մի զայրոյթ ոչ այն, արդարև, կեղծաւոր, փարիսեցիական և զզուելի դերի դէմ, որ խաղացին «նորալիբերականները» Խրիմեանի մահվան առիթով, երբ կղերական և շովինիստական ոգու ամենամեծ բռնկումն ցոյց տուին այն անձի վերաբերմամբ, որին միայն մի տարի առաջ, նոյն էջմիածնում, քարկոծում և հայհոյում էին ու նրա տապալումը պահանջում, և այդ ևս անում էին ամբոխի, մասսայի ստոր բնազդները շոյելու և շահագործելու նպատակով,—բայց Տ. Զ. փորձում է իր բութ սլաքները արձակել «Մշակի» հասցէին, որ միակն եղաւ հայ մամուլի մէջ իր ցոյց արուած պաղարիւն քննադատական, բայց և արդարացի ու անաչառ վերաբերմունքով դէպի մի ազգային-եկեղեցական մեծ գործիչ։

Ոչ, պ. Զաւէն, ձեր բութ սլաքները միայն և միայն ձեզ կը ընդունին իրրև զրոյի։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը կազմել է ընկերութեան համար կանոնադրութեան նոր ծրագիրը, որի հիման վրա ընկերութիւնը ձեռնարկում է Կովկասում լուսաւորութիւն և բարեգործութիւն տարածող ընկերութեան։ Նոր կանոնադրութեամբ, որը յարմարեցված է նոյն ընկերութեան 1881 թուի կանոնադրութեան, ընկերութիւնը նպատակ է դնում թէ չքաւոր դասակարգերի մէջ լուսաւորութիւն տարածել և թէ աղքատների դրութիւնը բարելաւել։

Ընկերութիւնը կունենայ Անդրկովկասի և Կովկասի զանազան տեղերում ճիւղեր։ Վարչութեան կազմած կանոնադրութեան նոր ծրագիրը մօտ օրերս քննութեան ենթարկվեց ընկերութեան մի խումբ անդամների խորհրդակցական նիստում։ Իսկ մօտերքս այդ առիթով հրաւիրվելու է ընկերութեան ընդհանուր ժողով, և երբ այս ծրագիրը ընկերութեան ընդհանուր ժողովի կողմից հաւանութիւն կը գտնէ, այն ժամանակ իսկոյն և եթ վարչութիւնը կը միջնորդի ուր հարկն է, որ այս նոր կանոնադրութիւնը հաստատվի օրինական կերպով։ Ցոյս կայ, որ ընկերութիւնը եկող 1908 թ. յունվարի 1-ից կարող կը լինի այս նոր կանոնադրութեան հիման վրա սկսել իր գործունէութիւնը։

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻ ԳԱՒԱՌԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացանք Թիֆլիսում Յովսէփ քահանայ Տէր-Պետրոսեանի միջոցով Ասլան Ղահրամանեանցի հարսանիքի հանդիսում ժողովված 17 ռուբլի։

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Նոյեմբ 16-ին Թիֆլ. արքունական թատրոնում վրաց դրամատիքական ընկերութիւնը ներկայացրեց Իշխան Սումբատովի 5 գործ. «Դաւաճանութիւն» պիէսան։

Տիկին Զիլիթէն, Զէյնաբ-խանումի դերում և տ. Օսմանաշվիլին՝ Գայիանէի դերում իրանց դերերը տարան առանձնապէս լաւ։ Գամկրէլիձէի (Օթար-բէկ) դերը չէր հանպատասխանում նրան։

Թատրոնը լի էր։ Առհասարակ այդ պիէսան միշտ լաւ մուտք է տալիս։

—

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 18-ին, հայ դերասանների ընկերակցութիւնը Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնում կը ներկայացնէ յօգուտ Հայուհեաց Որբախնամ ընկերութեան «Բոհէմա» կոմեդիան 5 գործ., հեղ. Միւրժէ, թարգմ. Մ. Տիրացեանի։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Մեղրի, 26 հոկտեմբերի

Յիսուն օր շարունակ տեղացող անձրևներից յետոյ պակասը լրացրեց այսօրվայ ձիւնը, որ մի չը տեսնված բան է համարվում։ Շատ ծերերից ենք լսում, որ «սա ձիւն չէ, այլ պատուհաս-փորձութիւն», որի նմանը ոչ տեսել են և ոչ էլ լսել։

Ձեռքից գնաց բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ էր գիւղացուն իր չարքաշ գոյութիւնը պահպանելու համար։

Մեղրի, Լէհվազ և այլ գիւղերի բամբակները, խոտն ու եօնջաները, որը քաղված, որը դեռ անքաղ Ալիդարի խողողը, կալերի, Վանքի, Ցաշտունի և ուրիշ հարևան գիւղերի ցորենները մնացել են արշին հասութեամբ եկած ձիւնի շերտի տակ, թողնելով գիւղացիներին ձեռքները ծոցում, սովի ճիրաններում։ Գիւղացիների դրութիւնը վերին աստիճանի վնասեցուցիչ է, իրանք էլ չը գիտեն թէ ինչ անեն, ինչով ապրեն։

Ապրուստի անհրաժեշտ մթերքները սարսափելի կերպով թանգացել են. իւղի պուդը հասել է 20 ռուբլու, պանիրը՝ 8 ռուբլու, տաւարի միսը ֆունտը 10 կօպէկ և դեռ չէ էլ գտնվում։ Բրինձի պուդը ծախվում է 4 ռ. 50 կօպէկով, ցորենը՝ 2 ռ. 50—60 կօպէկ, և այն էլ քիչ են ներմուծում. եթէ գալիս է 10 բեռ, դիմաւորում են 20 գնողներ, որոնցից իւրաքանչիւրը աշխատում է ջուալի (տոպրակի) ծայրը ինքը շուտ բռնել, դէպի իրան քաշել ու գնել։ Տալիս է իր վերջին խնայողութիւնը. եթէ չունի, շտապում է ձեռք բերած բամբակը վաճառել էժան գնով և նրանից ստացած գումարներով հոգալ իր ուտելիքի գոնէ կարճատև պաշարը։ Իսկ երբ այդ էլ վերջանայ, հետզհետէ բարձրացող թանգութեան առաջ անեղանելի կը դառնայ նրա կացութիւնը։

Այդպիսի ծանր ճգնաժամի մէջ է դրված ամբողջ Գենուազը (Մեղրին իր շրջակայքով)։ Եւ եթէ որևէ մխիթարական երևոյթ դեռ նկատվում է գիւղական այդ խուլ, յետ ընկած լեռնապատ անկիւնում, այդ այն է, որ մատաղ սերունդը հնարաւորութիւն ունի ուրախ ու գուարթ յաճախելու «Արամազդ» ընկերութեան օգնութեամբ բացված դպրոցները տարրական ուսում ստանալու։ Այդ դպրոցներում ուսումը արդէն սկսված է։ Բացի Լիճք գիւղից, որը մնացել է առանց ուսուցչի։ Այդ մխիթարական երևոյթի համար հարիւրաւոր գիւղացիներ այսօրվայ յուսահատ օրերում աղօթութիւն են մաղթում յիշեալ ընկերութեանը և շնորհակալութիւն են յայտնում այն անձանց, որոնք բնութեան բարիքներից զուրկ այդ խուլ անկիւնների ապիտութիւնը աշխատում են փարատել։

Չեմ կարող լուռ մնալ ու չը նկատել սակայն, որ ներկայ ծանր օրերում, երբ գիւղացուն անհրաժեշտ է խրախուսել, կոչ անել միաբան, համերաշխ գործակցութեան, Մեղրիի հասարակական կեանքի մէջ երևան են եկել ինտելիգենտի դիմակ հագած այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք յանուն ժողովրդի շահերի, բայց իրօք դեկավարվելով անձնական-խնամիական նպատակներով, առաջ են մղում իրանց ստոր ձգտումները, ջանք են գործ դնում պառակտում ձգել ժողովրդի մէջ, վարկաբեկել նոր հրաւիրված ուսուցչական խումբը և դպրոցը գոյութիւն անելու։ Այդ առաջին օրվայ համար ինձ յանձնարարեցին օդաբաշու (վերոյիշեալ ծառան) առաջնորդութեամբ սուրբ Յակոբի վանքի պարիսպների մէջ գտնվող սրբավայրերը այցելել, իսկ յաջորդ օրերը տակաւ առ տակաւ միւս տեղերը գնալ։ Ես ուրախացայ, որ ամբողջ օրը օդաբաշու հետ եմ լինելու, հետևապէս և նրանից կը կարողանամ մի քանի նախնական տեղեկութիւններ դուրս կորզել Խրիմեանի մասին։ Հիւրընկալը կանչեց օդաբաշուն, պէտք եղած պատուէրները տուեց, և ես, հրաժեշտ տալով սուրբ հայրերին, գնացի իմ չիչերոնէի հետ ուխտատեղերը այցելելու։

Ինձ պէտք եղած տեղեկութիւնները օդաբաշուց ես ստացայ շատ աւելի շուտ ու հեշտութեամբ, քան մտածում էի։ Մի սրբատեղից միւսը գնալու ժամանակ, միանգամայն Երուսաղէմի մասին ազէտ ձեռնարկով, ես սկսեցի նրանից զանազան, բոլորովին անձեռ բնաւորութիւն կրող տեղեկութիւններ հարցնել։ Ի միջի այլոց՝ ով է պարիսպը, ինչ ակնաւոր եպիսկոպոսներ կան և այլն։ Եւ նա իր տուած տեղեկութիւնների մէջ յիշեց և Խրիմեանի անունը։

— Մթթէ հայրիկը այստեղ է,—զարմացմամբ հարցրի։

— Այո, քանի մը ամիսէ ի վեր հոս կը գտնվի, կառավարութիւնը խրկած է։ Կը ճանչնաս զինքը։

— Ոչ, անձամբ չեմ ճանաչում, բայց կուզենայի տեսնել, աչքը առնել, եթէ կարելի է։ Սրբազան պատրիարքին էլ կուզենայի տեսնել և աչքը առնել։

— Ինչու չէ, երկուսն ալ կրնաս տեսնել։ Պատրիարքը պատրիարքարանն է, Խրիմեան սրբազանի սենեակն ալ քեզի կը ցուցնեմ ճաշարան երթալիս։

Հրճուանքիս չափ ու սահման չը կար. այլևս ամբողջ ուշք ու միտքս այն մասին էր, թէ երբ պիտի ճաշարան գնանք։ Այդ էլ երկար չը տևեց, որովհետև արդէն ժամը 12-ին մօտ էր (այդ ժամին են այնտեղ ճաշում)։ Մի փայտ ճաշարան գնալու մասին մտածելով հանդերձ, ես աշխատում էի ամեն կերպ ուշադրութեամբ լսել, թէ ինչպէս օդաբաշին ոգևորված ինձ զանազան առասպելական բացատրութիւններ էր տալիս այս ու այն քարի ու ծառի պատմական ու կրօնական մեծ նշանակութեան մասին։ Նա իր այդ պատմութիւնները շարունակում էր և այն ժամանակ, երբ մենք արդէն վերադարձել ու ճաշարան էինք գնում։ Ես վախենում էի, թէ մի գուցէ ոգևորված չիչերոնէս յանկարծ մոռանայ Խրիմեանի սենեակը ինձ ցոյց տալ։ Ցիշեցնել այդ մասին նրան ես զգուշանում էի։ Այդ մտահոգութեանս միջոցին յանկարծ նա կանգ առաւ մի խուցի առաջ և, իր պատմութիւնը ընդհատելով,

— Խրիմեան հայրիկը հոս կը կենայ,—ասաց ինձ անտարբեր ձայնով և շարունակեց իր ընդհատված պատմութիւնը։

Ես էլ անտարբեր ձևացայ. մի զնոդական հայեացք գցեցի խուցի վրա, որ տեղը չէր մոռանամ, և շարունակեցի նրա պատմութիւնը լսել ձևանալ։ Ճաշարանում ես համարեա թէ ոչինչ չը կերայ. ախորժակս կապվել էր և եղած ճաշն էլ մի բանի նման չէր։ Շտապեցի շուտ վերջացնել և վերադարձիս մտայ Խրիմեանի մօտ։

Խ.-Ազատ

(Կը շարունակվի)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Մեղրի, 26 հոկտեմբերի

Յիսուն օր շարունակ տեղացող անձրևներից յետոյ պակասը լրացրեց այսօրվայ ձիւնը, որ մի չը տեսնված բան է համարվում։ Շատ ծերերից ենք լսում, որ «սա ձիւն չէ, այլ պատուհաս-փորձութիւն», որի նմանը ոչ տեսել են և ոչ էլ լսել։

Ձեռքից գնաց բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ էր գիւղացուն իր չարքաշ գոյութիւնը պահպանելու համար։

Մեղրի, Լէհվազ և այլ գիւղերի բամբակները, խոտն ու եօնջաները, որը քաղված, որը դեռ անքաղ Ալիդարի խողողը, կալերի, Վանքի, Ցաշտունի և ուրիշ հարևան գիւղերի ցորենները մնացել են արշին հասութեամբ եկած ձիւնի շերտի տակ, թողնելով գիւղացիներին ձեռքները ծոցում, սովի ճիրաններում։ Գիւղացիների դրութիւնը վերին աստիճանի վնասեցուցիչ է, իրանք էլ չը գիտեն թէ ինչ անեն, ինչով ապրեն։

Ապրուստի անհրաժեշտ մթերքները սարսափելի կերպով թանգացել են. իւղի պուդը հասել է 20 ռուբլու, պանիրը՝ 8 ռուբլու, տաւարի միսը ֆունտը 10 կօպէկ և դեռ չէ էլ գտնվում։ Բրինձի պուդը ծախվում է 4 ռ. 50 կօպէկով, ցորենը՝ 2 ռ. 50—60 կօպէկ, և այն էլ քիչ են ներմուծում. եթէ գալիս է 10 բեռ, դիմաւորում են 20 գնողներ, որոնցից իւրաքանչիւրը աշխատում է ջուալի (տոպրակի) ծայրը ինքը շուտ բռնել, դէպի իրան քաշել ու գնել։ Տալիս է իր վերջին խնայողութիւնը. եթէ չունի, շտապում է ձեռք բերած բամբակը վաճառել էժան գնով և նրանից ստացած գումարներով հոգալ իր ուտելիքի գոնէ կարճատև պաշարը։ Իսկ երբ այդ էլ վերջանայ, հետզհետէ բարձրացող թանգութեան առաջ անեղանելի կը դառնայ նրա կացութիւնը։

Այդպիսի ծանր ճգնաժամի մէջ է դրված ամբողջ Գենուազը (Մեղրին իր շրջակայքով)։ Եւ եթէ որևէ մխիթարական երևոյթ դեռ նկատվում է գիւղական այդ խուլ, յետ ընկած լեռնապատ անկիւնում, այդ այն է, որ մատաղ սերունդը հնարաւորութիւն ունի ուրախ ու գուարթ յաճախելու «Արամազդ» ընկերութեան օգնութեամբ բացված դպրոցները տարրական ուսում ստանալու։ Այդ դպրոցներում ուսումը արդէն սկսված է։ Բացի Լիճք գիւղից, որը մնացել է առանց ուսուցչի։ Այդ մխիթարական երևոյթի համար հարիւրաւոր գիւղացիներ այսօրվայ յուսահատ օրերում աղօթութիւն են մաղթում յիշեալ ընկերութեանը և շնորհակալութիւն են յայտնում այն անձանց, որոնք բնութեան բարիքներից զուրկ այդ խուլ անկիւնների ապիտութիւնը աշխատում են փարատել։

Չեմ կարող լուռ մնալ ու չը նկատել սակայն, որ ներկայ ծանր օրերում, երբ գիւղացուն անհրաժեշտ է խրախուսել, կոչ անել միաբան, համերաշխ գործակցութեան, Մեղրիի հասարակական կեանքի մէջ երևան են եկել ինտելիգենտի դիմակ հագած այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք յանուն ժողովրդի շահերի, բայց իրօք դեկավարվելով անձնական-խնամիական նպատակներով, առաջ են մղում իրանց ստոր ձգտումները, ջանք են գործ դնում պառակտում ձգել ժողովրդի մէջ, վարկաբեկել նոր հրաւիրված ուսուցչական խումբը և դպրոցը գոյութիւն անելու։ Այդ առաջին օրվայ համար ինձ յանձնարարեցին օդաբաշու (վերոյիշեալ ծառան) առաջնորդութեամբ սուրբ Յակոբի վանքի պարիսպների մէջ գտնվող սրբավայրերը այցելել, իսկ յաջորդ օրերը տակաւ առ տակաւ միւս տեղերը գնալ։ Ես ուրախացայ, որ ամբողջ օրը օդաբաշու հետ եմ լինելու, հետևապէս և նրանից կը կարողանամ մի քանի նախնական տեղեկութիւններ դուրս կորզել Խրիմեանի մասին։ Հիւրընկալը կանչեց օդաբաշուն, պէտք եղած պատուէրները տուեց, և ես, հրաժեշտ տալով սուրբ հայրերին, գնացի իմ չիչերոնէի հետ ուխտատեղերը այցելելու։

Ինձ պէտք եղած տեղեկութիւնները օդաբաշուց ես ստացայ շատ աւելի շուտ ու հեշտութեամբ, քան մտածում էի։ Մի սրբատեղից միւսը գնալու ժամանակ, միանգամայն Երուսաղէմի մասին ազէտ ձևանալով, ես սկսեցի նրանից զանազան, բոլորովին անձեռ բնաւորութիւն կրող տեղեկութիւններ հարցնել։ Ի միջի այլոց՝ ով է պարիսպը, ինչ ակնաւոր եպիսկոպոսներ կան և այլն։ Եւ նա իր տուած տեղեկութիւնների մէջ յիշեց և Խրիմեանի անունը։

— Մթթէ հայրիկը այստեղ է,—զարմացմամբ հարցրի։

— Այո, քանի մը ամիսէ ի վեր հոս կը գտնվի, կառավարութիւնը խրկած է։ Կը ճանչնաս զինքը։

— Ոչ, անձամբ չեմ ճանաչում, բայց կուզենայի տեսնել, աչքը առնել, եթէ կարելի է։ Սրբազան պատրիարքին էլ կուզենայի տեսնել և աչքը առնել։

— Ինչու չէ, երկուսն ալ կրնաս տեսնել։ Պատրիարքը պատրիարքարանն է, Խրիմեան սրբազանի սենեակն ալ քեզի կը ցուցնեմ ճաշարան երթալիս։

Հրճուանքիս չափ ու սահման չը կար. այլևս ամբողջ ուշք ու միտքս այն մասին էր, թէ երբ պիտի ճաշարան գնանք։ Այդ էլ երկար չը տևեց, որովհետև արդէն ժամը 12-ին մօտ էր (այդ ժամին են այնտեղ ճաշում)։ Մի փայտ ճաշարան գնալու մասին մտածելով հանդերձ, ես աշխատում էի ամեն կերպ ուշադրութեամբ լսել, թէ ինչպէս օդաբաշին ոգևորված ինձ զանազան առասպելական բացատրութիւններ էր տալիս այս ու այն քարի ու ծառի պատմական ու կրօնական մեծ նշանակութեան մասին։ Նա իր այդ պատմութիւնները շարունակում էր և այն ժամանակ, երբ մենք արդէն վերադարձել ու ճաշարան էինք գնում։ Ես վախենում էի, թէ մի գուցէ ոգևորված չիչերոնէս յանկարծ մոռանայ Խրիմեանի սենեակը ինձ ցոյց տալ։ Ցիշեցնել այդ մասին նրան ես զգուշանում էի։ Այդ մտահոգութեանս միջոցին յանկարծ նա կանգ առաւ մի խուցի առաջ և, իր պատմութիւնը ընդհատելով,

— Խրիմեան հայրիկը հոս կը կենայ,—ասաց ինձ անտարբեր ձայնով և շարունակեց իր ընդհատված պատմութիւնը։

Ես էլ անտարբեր ձևացայ. մի զնոդական հայեացք գցեցի խուցի վրա, որ տեղը չէր մոռանամ, և շարունակեցի նրա պատմութիւնը լսել ձևանալ։ Ճաշարանում ես համարեա թէ ոչինչ չը կերայ. ախորժակս կապվել էր և եղած ճաշն էլ մի բանի նման չէր։ Շտապեցի շուտ վերջացնել և վերադարձիս մտայ Խրիմեանի մօտ։

Խ.-Ազատ

(Կը շարունակվի)

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 15-ին, Թիֆլիսի նահանգապետի նախագահութեամբ կայացաւ նահանգական սանիտարական-գործադիր մասնաժողովի նիստը։ Քննելով Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարական-գործադիր մասնաժողովի արձանագրութիւնը Թիֆլիսի բնակիչների համար պարտադիր որոշումների նախագծի հետ, որ համարեա նման է 1904 թ. հրատարակած որոշումներին, հաստատեց նրան մի քանի փոփոխութիւններով։ Պարտադիր որոշումների մէջ, ի միջի այլոց, մասնաժողովը մտցրեց մի քանի կէտեր, որոնցով կուր գետի ափերին տուն ունեցողները պարտաւորվում են իրանց տներից ջրանցքներ անցկացնել մինչև գետը, իսկ այն փողոցների տանտէրերը, որոնց միջով անց է կացրած գլխաւոր ջրմուղի խողովակը, պարտաւորվում են անպատճառ իրանց տներից խողովակներ շինել և միացնել յիշեալ գլխաւոր խողովակի հետ։ Վերջում որոշվեց նահանգական սանիտարական-գործադիր մասնաժողովի կազմը մեծացնել, հրաւիրելով երկաթուղային սանիտարական-գործադիր մասնաժողովի ներկայացուցիչներին, նահանգական ինժեներ Անտոնովին, քաղաքային ինժեներ Կօգնովիցկուն, դումայի ձայնաւոր Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկին և քաղաքային սանիտարական մասնաժողովի նախագահ բժ. Գուլամէին։ («Ռ.»)

✦ Հինգշաբթի, նոյեմբերի 15-ին, կայացաւ քաղաքային վարչութեան, ձայնաւոր տեխնիկների և ձայնաւոր իրաւաբանների միացեալ նիստը՝ ս. Դաւթի լերան ֆունիկուլյորի ընկերութեան հետ համաձայնութիւն կապելու պայմանագիրը վերանորոգելու վերաբերութեամբ։ Այս հարցը, ինչպէս յայտնի է, արդէն քննվեց քաղաքային դումայի վերջին նիստերից մէկում։ Նոր պայմանագրի հիմքում մտցվեց այն կէտը, որ իրաւունք է տրվում ֆունիկուլյորի ընկերութեան՝ երկու տարվայ ընթացքում առնել պատշաճ թոյլատրութիւնը՝ ֆունիկուլյորի ճանապարհի վրա էլեքտրական երկաթուղի կառուցանելու համար, որով ընկերութիւնը պէտք է 10,000 ռուբլի իբրև գրաւական ներկայացնէ քաղաքային գանձարկղին։ Նոր պայմանագրի խմբագրութեան վերջնական մշակումը այդ ընկերութեան հետ՝ յանձնված է քաղաքային իւրիսկօնսուլտներին, որից յետոյ պայմանագրի նախագիծը կը

դարձնել իրանց համար շահագործութեան աղբիւր։

Այդպիսիներից մէկը, որ պահպանողականութեան ձեռնասունն է և «Փայլակ»-«Խարիսխ» արժանավայել թղթակիցը, արդէն իր հատուցումը ստացաւ հոկտեմբերի 23-ին և 25-ին տեղի ունեցած հասարակական ժողովներում, «Խաթաբալայի» էջերը ևս իր շաղակրատանքներին ծառայեցնելու համար։ Ժողովը, ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ ընդդէմ 13-ի, յատուկ համախօսականով որոշեց զրկել նրան մի տարի ժամանակով ձայնատուութեան իրաւունքից և արտաքսեց ժողովից։ Այդ առիթով յանձնարարեց Յ. Մալումեանին և Դ. Վաչեանցին լրագրի միջոցով հերքել պարոնի լրագրական զրպարտութիւնները։

Դ.

—

Իգդիր, 12 նոյեմբերի

Ներկայ կեանքն այնպիսի կարևոր պահանջներ է ստեղծում, որոնք ժարդու գոյութեան հետ յաւիտեան կապված են և որից խուսափելու իրաւունք չունենք։ Շատերից մի քանիսը՝ հողային հարց, մասակարարական, առողջապահական, կրթական և այլն և այլն։ Առաջին երկուսը վերապահում ենք մանաւանդ տեղերին, որոնք երկար ուսումնասիրութեան կարօտ են։

Այդ դեռ կենսական խնդիրն է. ապա մտաւոր և ֆիզիկական դրութիւնը (առողջապահական տեսակէտից). մէկը միւսից անմիջապէս։ Գարնանից՝ համաճարակ կարմրուկը, քոթէշը, բուգուռոցը Սուրմալուի գիւղերում իրանց ժիր գործունէութիւնը չեն դադարեցնում. առանց հոգատար բժշկի, բնութեան խնամքին յանձնված. միայն Կողբ գիւղը 300 զոհ է տուել. քիչ չէ և Իգդիրի տուածը. միւս հայ-թուրք գիւղերը աւելի վատ. թէև երբեմն լինում են բարեսիրա մարդասէր բժիշկներ, ինչպէս բժ. Սպիկտորը (ազգով հրէայ), զին. բժ. Ուսարով (ռուս), Իւրգէնս (այժմ փոխադրված Բագու), որոնք ժամերով նստած հոգալարք հիւանդի մօտ՝ ապրելու յոյս են ներշնչում։ Դժբաղդաբար, 3—4 բժիշկներ միթէ կարող են բաւականութիւն տալ 200 գիւղ ունեցող Սուրմալու գաւառին։ Վերջերս միայն Իգդիրում գոյութիւն ունեցող երթևեկների հիւանդանոցին կից մի բաժանմունք է բացվել երկու ժահճակալով, որը կառավարվում է մի բժշկով, երկու ֆելդշերով, մի մանկաբարձուհով և մի պօվար թարգման ծառայով։ Այդ հիւանդանոցի վրա տարեկան մի քանի հազարներ է ծախսվում, սակայն ցաւօք պիտի ասել, որ սրտի և ուղեղի պէս նուրբ գործարանների հիւանդութիւնը բացատրողը՝ թարգմանողը բօշ և կաղէտ պատրաստողն է, որ շատ անգամ դժբաղդ հետևանքներ է ունենում։ Մենք հիւանդների խնդրով խորհուրդ ենք տալիս յարգելի բժ. պ. Դեմեանովիչին (որը մի հմուտ բժիշկ է), ուշադրութիւն դարձնել այդ փափուկ խնդրի վրա։ Սուրմալուի կրթական դրութեան մասին հետևեալ անգամ։

Տ. Ծաթ. Զաքարեանց

—

Խանքենդ-աւան, 13 նոյեմբերի

Ղարաբաղի տարեգրութեան մէջ անիծված են 1905 և 1906 թուերը։ Այդ երկու թուերին աւերվեց Ղարաբաղը և բուերը բուն դրին այդ աւերակներում։ 1907 թուին թէև ոչ մի ընդհարում չէ եղել, ոչ մի տեղից չէ որոտացել ահեղաձայն թնդանօթը, բայց գարնան և ամառային երաշտը ոչնչացրեց բոլոր բուսականութիւնը, ապա օգոստոս ամսից սկսեց տեղալ բարակ և անվերջ անձրև։ Ժողովուրդը սերմը ձգեց աւել-պակաս, ձգածն էլ լաւ բուսաւ, սակայն դեռ վար ու ցանքը չը վերջացած՝ հոկտեմբերի վերջին կէսում տեղացաւ մի այնպիսի ձիւն, որի նմանը դարձեալ Ղարաբաղը չէ տեսել։ Ղարաբաղում սաստիկ ձիւն գալիս է յունվար և փետրվար ամիսներում, իսկ աշունքին այսպիսի ձիւն չէ տեսնված։ Գետնախնձորը, գաղարը, ճակնդեղը և բողկը դեռ գետնի տակ են, որովհետև մարդիկ չէին սպասում այսպիսի մի տարօրինակ ձիւնի։ Արդեօք կը հալվի այս ձիւնը և մարդիկ կը քանդեն իրանց գետնախնձորները, այդ դժուար է որոշել, որովհետև օրերն անցնում են մառախլապատ, երբեմն-երբեմն էլի բարակ ձիւն է գալիս։ Վար ու ցանքը կանգ է առել, որովհետև դաշտերը ծածկված են ձիւնով։ Ղարաբաղում սերմը ձգվում էր մինչև նոյեմբերի վերջերը, իսկ այժմ դարձեալ անսպասելի և անժամանակ եկած ձիւնը խանգարեց գիւղացուն իր սերմը ձգելու։ Եկած ձիւնը անգին ջնաս տուեց գիւղացիութեան։ Բաւական չէ, որ նրա անասունները հարկադրվեցին գոմերի մէջ փակվելու և պատրաստի խոտ, գարման ուտելու, որ շատ սակաւ է, այլև կոտրատվեցին այդիների պտղատու ծառերը։ Շատերը ձիւնի ծանրութեան տակ արժատից պոկ եկան և ճղնակոտոր եղած, ճխլված տապալվեցին, շատերի էլ ճղները փշրվեցին և ընկան ծառերից։ Գիւղացիները սարսափում են այս պատահարներից և կարծում են, թէ այս ամենը երկնային պատիժ է։ Դժբաղդութիւնը հետևում է դժբաղդութիւնների, և գիւղացիները չը գիտեն թէ այս ամենը վախճան կունենայ, թէ ոչ։

Մեր շրջանի գիւղացիները, շուշեցիների ձևով, գաղթում են—հիւսները Բագու, Անդրկասպեան երկիրը, որհնագործները՝ Ռուսաստան, Պեատիգօրսկ և շրջակաները։ Դրանք տանում են և իրանց ընտանիքներին։ «Այստեղ ապրելու հնարաւորութիւն չը կայ»,—առարկում են նրանք։ Եթէ այսպէս շարունակվի՝ կը դատարկվի և Ղարաբաղը։

**

—

Պեատիգօրսկ, 11 նոյեմբ.

Անսխս 9-ին տղայոց գիմնազիայի բարձր դասարանների աշակերտները նոյն գիմնազիայի չքաւոր սաների օգտին տուին Սեֆերեան առևտրական կլուբում մի երեկոյթ, որը բաղկացած էր գրական-երաժշտական ու պարերի բաժիններից։ Մի շարք պարերից յետոյ՝ երիտասարդներն սկսեցին պարել լեզգինկա։ Ուսումնարանի դիրեկտորը հրամայեց անմիջապէս դադարեցնել պարելը։ Նրան չը լսեցին։ Դիրեկտորն իրան վիրաւորված զգալով՝ հեռացաւ կլուբից։ Պարերը շարունակվեցին մինչև ժամը 2-ը։ X

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Պեատիգօրսկ, 11 նոյեմբերի

Կաթողիկոսի թաղման օրը, ամսխս 6-ին, հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ կատարվեց տեղիս եկեղեցում։ Ներկայ էին ուսուցչական խումբը և աշակերտ-աշակերտուհիները։ Եկեղեցին լիքն էր խուռն բազմութեամբ։ Կային և օտարազգիներ։

Տեղիս կանանց բարեգործական ընկերութիւնը, Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով, որոշեց տեղական գիմնազիայում ընդմիշտ պահել մի աշակերտ, որին և բարձրագոյն կրթութիւն տալ։

Տեղական հասարակութիւնը, մի քանի անգամ ժողով անելով վեհափառ հայրապետի յիշատակը որևէ բանով յաւերժացնելու համար, վերջին ժողովում վերջապէս վճռեց հանգանակութիւն բանալ՝ «Խրիմեան Հայրիկի» գրադարան բանալու համար։ Ժողովատեղում հաւաքվեց մօտ 60 ռ., և հանգանակութիւնը շարունակվում է։ X

—

Մոզդոկ, 8 նոյեմբերի

Վեհափառի մահվան բօթն առնելուն պէս՝ տեղիս հայոց դպրոցների վարչութիւնն արձակեց աշակերտ - աշակերտուհիներին մինչև նոյեմբերի 7, ապա հեռագրով խնդրեց Յովհաննէս Յովհաննիսեանին լինել ներկայացուցիչ Մոզդոկի հայոց դպրոցների կողմից վեհափառի թաղման ժամանակ և պակ գնել մօտ 25 ռուբլի արժողութեամբ։

Ամսխս 6-ին ս. Ստեփանոս եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց։ Պատարագին և հոգեհանգիստին ներկայ էին քաղաքագլուխը և ուրիշ աստիճանաւորներ։ Երգում էր երկսեռ քառաձայն խումբը Տէր-Յովսէփեանի ղեկավարութեամբ։ Հոգեհանգստի ժամանակ խօսեց Տէր-Յովսէփեանը, առաջ բերելով վեհի կենսագրական աչքի զարնող դէպքերը և կոչ անելով հասարակութեանը՝ յաւերժացնել Հայրիկի յիշատակը որևէ արժանավայել գործով։

Շուշանիկ

—

Խանքենդ-աւան, 12 նոյեմբերի

Վեհափառ հայրապետի մահվան բօթը հէնց որ ստացանք, տեղիս բոլոր խանութները իսկոյն փակվեցին, ամենքն էլ գիմեցին եկեղեցի։ Վեհափառի թաղման օրն էլ փակվեցին բոլոր խանութները, հանդուցեալի յիշատակը յարգելու համար։ Ամսխս 10-ին մեր քահանան, որ մինչև այդօր բացակայ էր աւանից, վերադարձաւ և 11-ին հանդիսաւոր պատարագ ու հոգեհանգիստ կատարեց։ Եկեղեցին լիքն էր խուռն բազմութեամբ։ Քահանան քարոզ խօսեց՝ պատկերացնելով հանգուցեալի գործունէութիւնը։ Ներկայացրեց բոլոր տեղական փակված դպրոցը և, հանգուցեալ կաթողիկոսի յիշատակը յաւերժացնելու համար, կոչել «Հայրիկեան»։

**

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութիւնը կամենում է վերակենդանանալ և մի քանի տարվայ գործադուլից յետոյ վերսկսել իր գործունէութիւնը։ Ուրբաթ, նոյեմ. 16-ին, կայացաւ ընկերութեան անդամների մի խորհրդակցութիւն Ա. Քալաթարի նախագահութեամբ՝ քննելու առաջիկայ ընդհանուր ժողովի պարապմունքների առարկաները։ Խորհրդակցութիւնը հետաքրքրական էր և տևեց մինչև ժամը 12-ը։ Որոշվեց ընդհանուր ժողով նշանակել դեկտեմբերի 11-ին, իսկ մինչև այն ժամանակ հրաւիրել ընկերութեան անդամներին նախապատրաստական խորհրդակցութիւնների երկու անգամ ևս։ Առաջին խորհրդակցական նիստը տեղի կունենայ ուրբաթ, նոյեմբերի 23-ին։

✦ Երևանի նահանգապետը Կովկասեան գլխաւոր իշխանութեանն է ներկայացրել Ալեքսանդրօպոլի քաղաքային ինքնավարութեան միջնորդութիւնը՝ թոյլատրելու 860,000 ռուբլի օբլիգացիաների փոխառութիւն՝ քաղաքային ջրանցք, սպանդանոց հաստատելու համար։ («Ռ.»)։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսը, որ անցեալ օր վերադարձաւ Էջմիածնից Թիֆլիս, իր պաշտօնատեղին, ստացել է սինոդից մի հեռագիր, թէ հանգուցեալ Ղևոնդ քահանայ Խարազեանի ծխականների խնդրագիրը՝ թոյլ տալ, որ քահանայացու ընտրեն նրա ծխականները, որի մասին նրանք հեռագրով դիմել էին սինոդին, մերժված է և ընտրութեան եղանակը թողնված է իրա՝ առաջնորդի բարեհայեցողութեան։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը շարունակ գրութիւններ է ստանում զանազան մասնաւոր մարդկանցից, որոնցով վերջինները խնդրում են թոյլատրել նաւթի խողովակներ շինել Նաւթլուղ կայարանի ժամի նաւթապահեստատեղից դէպի քաղաքի զանազան կէտերը, նաւթի գինը էժանացնելու նպատակով, որովհետև կայարանից քաղաք նաւթի տեղափոխման գինը այժմ շատ թանգ է նստում։ Քաղաքային վարչութիւնը յանձնարարել է քաղաքային իւրիսկօնսուլտին՝ այդ հարցի առիթով ներ

կան տանը (Կիրօչնի փողոց) Ա. Ա. Եարոշէնկո, Թիֆլիսի բէալական դպրոցի դասատու, կը կարդայ դասախօսութիւն քիմիայից (մետաղների մասին)։ Պատմական նը-կարագրութիւն. մետաղների ֆիզիկական և քիմիական յատկութիւնները և նրանց հա-մաշխարհային շահագործութիւնը. Նրանց նշանակութիւնը մարդկային կեանքում։ Դա-սախօսութիւնների ընթերցման ժամանակ կը կատարվեն ֆիզիկական և քիմիական փորձեր։ Եարոշէնկոյից յետոյ նոյն տեղում Գր. Վարդանեան կը կարդայ դասախօսու-թիւն Թիւրքահայաստանի տնտեսական վի-ճակի մասին։

◆ Նոր ստացված գրքեր.—Սատանը 1) Արշակ Չօպանեանի «Մկրտիչ Պէշիկթաշ-լեանի կեանքն ու գործը», 254 երես, շքեղ տպագրութ., գինն է 5 ֆրանկ։ 2) Ներսէս քահ. Տէր-Կարապետեանի «Հայի Լուսաւո-րիչը», 26 երես, գինն է 10 կոպէկ։

◆ Առևտրի և արդիւնաբերութեան ներ-կայացուցիչների համագումարի խորհուրդը դեկտեմբերի 1-ից հրատարակելու է իր սեփական թերթը «Արդիւնաբերութիւն և Առևտուր» անունով։ («Б. Э.»)

◆ Բաքուում արհեստական հանքային ջրերի զուտ ունեցող Սանատորիում Մելիք-Գուլամբարեանը Վիէննայի միջազգային ցուցահանդէսի էկսպերտնի մանաժողովից ստացել է մի մեծ ոսկէ մէդալ, պատուա-ւոր դիպլոմ և պատուաւոր խաչ։ («Б. Э.»)

ՈՍՏԻԿԱՆՆԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 16-ին Ալէքսանդրօպոլի գաւառի ընակիչ Ազէա Մամու-օղլին Մաուէրիայնի փողոցում նկատում է, որ Գէորգ Հայրապետեանը հարբած անցնում է։ Նա մօտենում է նրան և, ձեռացնելով իր թէ ուզում է տուն տանել, գրպանից հանում է 13 ռուբլի փող և վերցնում է նրա զվարակը։ Մամու-օղլին ձերբակալված է։

—

Նոյեմբերի 16-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Ծղնէա-սկի և Ծիլկանսկի փողոցների անկիւնում քաղաքապահ-ները նկատում են մի կասկածաւոր անձի և կամենում են նրան ձերբակալել, բայց անյայտը, որ ձեռքում ու-նենում է ատրճանակ, դիմում է փախուստի և անյայ-տանում։ Նոյն քաղաքապահների և օգնութեան ե-կած թաղական վերակացուի վրա Ծիլկանսկի և Ծղ-նէաստկի փողոցների անկիւնում երեք անյայտ մարդիկ կրակում են մէկ անգամ, սակայն անհետանք, որից յետոյ նրանք դիմում են փախուստի։ Փախչողների հետևից քաղաքապահները կրակում են երեք անգամ, բայց չա-րագործները անվնաս անյայտանում են։

—

Նոյեմբերի 16-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Մետեխ-սկի փողոցում № 35 տանը ապրող Արշակ Շարանովը յայտնում է ոստիկանութեան, որ մի ժամ առաջ, երբ անցնելիս է եղել Երեդինսկի փողոցով, նրա վրա յար-ձակվում են երկու անյայտ չարագործներ և մահվան սպառնալիքի տակ խլում են նրանից 49 ռուբլի, ոսկէ ժամացոյցը շղթայով, ընդամենը 80 ռուբլի գումարի, և անյայտանում են։

—

Նոյեմբերի 16-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Լապ-ըշվսկի և Տիգրանովսկի փողոցների անկիւնում թաղա-կան վերակացուն նկատում է մի կասկածաւոր մարդ, որը նրան տեսնելուն պէս գցում է մի փաթեթ և սկսում է փախչել ու անյայտանում է։ Փաթեթի մէջ վերակացուն գտնում է մի փոքրիկ դաշոյն։ Այն ճանապարհի վրա, որով անյայտ մարդը փախչում է, գտնում են նաև մի երկրորդ դաշոյն։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Часъ» լրագրի ասելով՝ նահանգա-պետների արած մի շարք հարցապնդում-ներին կառավարիչ սենատը բացատրել է, որ քաղաքային դումաները, քաղաքային կանոնադրութիւնների 10-րդ յօդուածի հի-ման վրա, իրաւունք ունեն իրանց վրա առնել քաղաքի ամբողջ ազգաբնակութեան շահերի պաշտպանութիւնը, եթէ որ այդ շահերը կառավարչական իշխանութեան մարմինների շնորհիւ վնասվելու լինեն։ Այդ պատճառով նրանք իրաւունք ունեն մի-ջնորդելու, որպէսզի հասարակական ծառա-յութեան մէջ գտնվող և ազգաբնակութեան համար օգտակար համարվող անձանց ադ-մինիստրատիվ կարգով աքսոր չենդարկեն։

◆ Պետերբուրգի համալսարանից ուսման վարձի ապառիկները չը մտցնելու համար հեռացված են 1398 ուսանողներ։ («Часъ»)

◆ Զինուորական մինիստրութիւնը մը-շակել է նոր կանոնադրութիւն զինուորակո-չութեան համար և ուղարկել է միւս մի-նիստրութիւններին։ («Р. В.»)

◆ Դեկտեմբերի 10-ին ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը Պետերբուրգում համագումարի է հրաւիրում ռուսաց բոլոր համալսարանների տեսուչներին՝ համալսա-րանական գործերի մասին խորհրդակցելու նպատակով։

◆ Բժշկական գլխաւոր վարչութեան և ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիս-տրութեան միահամուռ կատարած հաշուից երևում է, որ հինգ ամսվայ ընթացքում խօլերայի համար արված ընդհանուր ծախ-սերի գումարը հասնում է 500 հազար ռուբ-լու։ («Русь»)

◆ «Сегодня» լրագիրը արժանահաւատ աղբիւրներից տեղեկացել է, որ «Московск. Вѣд.» լրագրի հրատարակութիւնը յանձն-վում է Պետական Դումայի նախագահի եղ-բայր Դ. Ա. Խոմեակովին։

◆ Օդեսայից հեռագրում են «Р. Сл.» լրագրին, որ ստատիստիկական բիւրոյի ըս-տացած տեղեկութիւնների հիման վրա քա-ղաքի ազգաբնակութեան թիւը վերջին ե-րեք տարվայ ընթացքում պակասել է հա-րիւր հազարով։ Այժմ Օդեսայի բնակիչ-ների թիւը մօտ 400 հազար է, մինչդեռ ա-ռաջ կէս միլիոնից աւելի էր։ Պակասել է գլխաւորապէս հրէայ ազգաբնակութիւնը, որ գաղթել է Ռուսաստանի սահմաններից։

◆ Մոսկվայի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ այսուհետև արգելվում է բեմի վրա ներկայացնել Վեդեկինդի «Пробужденіе весны» պիէսան, որը խաղացվել է Մոսկվայի բեմի վրա մօտ 20 անգամ։

◆ Վերջին ժամանակներս առհասարակ բանւորական օրերի թիւը և վարձագինը նկատելի կերպով սկսել են պակասեցնել Պետերբուրգի գործարաններում և ֆաբրի-կաներում։ Խարլամովի գործարանում յայ-տարարել են, որ այսուհետև բանւորները պիտի աշխատեն շաբաթական 3 օր միայն։ Լանգենզիպենի գործարանում նոյն բանն է նկատվում։ Սեմիաննիկովի գործարանում բանւորների օրավարձը իջեցրել են 80 կո-պէկի։ Մի քանի տեղերում արդէն արձակ-ված են յայտարարել բանւորներին։ Այդ հանգամանքը արտունչներ է պատճառում բանւորներին, որոնք դիմել են իրանց լիա-զօրներին և խնդրել աջակցութիւն ցոյց տալ այն կռուին, որ սկսել են իրանք աշ-խատանքի վարձագինը պակասեցնելու դէմ։

◆ Դր. Պետրով քահանային սինոդը ա-ռաջադրել է երկու մեղադրանք. 1) քաղա-քական անվստահելիութիւն, իր հեղինակու-թիւնների հիման վրա, և 2) Յիսուս Քրիս-տոսի աստուածութեան բացասումը։ Վեր-ջին մեղադրանքը հիմնվում է սինոդի մէջ ստացված այն տեղեկութեան վրա՝ թէ Պետ-րով քահանան Օրլով քաղաքում, «երիտա-սարդների մի շրջանում» դասախօսութիւն կարդալիս, իբր թէ, ժխտել է Քրիս-տոսի աստուածութիւնը։ Այդ տեղեկութիւնը սակայն չէ հաստատվել։ («Т.»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեղրի, 5 նոյեմբերի

Թոյլ տուէք «Մշակի» միջոցով յայտնելու մեր ամենախորին շնորհակալութիւնը Բա-գու՝ պ. Աստուածատուր Վաչեանին հարիւր ռուբլի Մեղրիի դպրոցի գրադարանին նուի-րելու համար։ 2) Մերվ պ. Աւագ Մէլիք-Մկրտչեանին քառասուն (40) ռուբլի յօգուտ նոյն դպրոցի 4 չքաւոր աշակերտների և 3) Բալահանի Տէր-Գէորգեանց պատուական եղբայրներին մի օրինակ «Կովկ. Առաւօտ» և «Ցառաջի» գրադարանը նուիրելու համար նոյն գիւղի նոր բացվելիք ընթերցարան-գրադարանին։

Աւագ ուսուցիչ Ա. Ղարիբեան

—

Երևան, 15 նոյեմբերի

Պր. Անտոնեանի հետ դպրոցական հարցի մասին իմ ունեցած վէճը իմ կողմից ա-փակված եմ համարում լրագրութեան մէջ,— որովհետև պ. Անտոնեանը խուսափում է լրագրական մերկացումներից,— յայտնե-լով, որ ես նրա ցուցմունքի համաձայն տե-ղեկացայ նոր հոգաբարձութիւնից, որ նա շուտով դատ է սկսելու պ. Անտոնեանի դէմ։

Դատի ելքի մասին ժամանակին կը յայ-տնեմ ընթերցող հասարակութեանը և ցոյց կը տամ, թէ ես եմ սուտ ու սխալ գրու-թիւններով մոլորեցնում հասարակութեանը թէ՞ պ. Անտոնեանը։

Գ. Աղաղաղեանց

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրա-բուժութեան և վիներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕՏՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. ման-կաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վիներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներ-քին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՁԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ց. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վիներական, միզասեռ և մորթու հ.
Զնարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՑԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ —◆

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Ա. Բ. ագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պ օ ս տ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւ-լախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մ ա ր դ ա տ ա ր—ցեր. 7 ժ 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվո, Ռիօն)

Մ ա ր դ ա տ ա ր (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվո—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բա-թում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պ օ ս տ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Մի-խայլօվո—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մ ա ր դ ա տ ա ր (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվո—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպոլ)

Ա պ ր.-մ ա ր դ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպոլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան-Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պ օ ս տ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպոլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։

ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)

Մ ա ր դ ա տ ա ր—առ. 4 ժ. ա ր ա գ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պ օ ս տ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մ ա ր դ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պ օ ս տ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մ ա ր դ ա տ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պ օ ս տ. — առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ա պ ր ա ն ք.-մ ա ր դ ա տ ա ր—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պ օ ս տ. գիշ. 4 ժամին։ Մ ա ր դ.-ա պ ր ա ն ք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պ օ ս տ. — 7 ժամին։ Մ ր դ.-ա-պ ր ա ն ք.—6 ժ. 58 ր.։

Կիրակի, նոյեմբերի 18-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱ-ՐԱՆՈՒՄ
(Զուբալովի տանը)
Գր. Վարդանեանը կը կարդայ հայերէն լեզուով
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
«Թիւրքիայի տնտեսական դրութեան մասին»
Դասախօսութեան սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 11-ին։

Լոյս տեսաւ
ԷՄԻԼ
«ԸՄԲՈՍՏ ԵՐԳԵՐ»
Բանաստեղծութիւն. 39 երես, 25 կոպ.։
Դիմել՝ Թիֆլիս, книжный магазинъ „Гутенбергъ“. 1—5

ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ
Կարու ձեւի ուսումնարան
Ընդունվում են գիշերօթիկ աշակերտու-հիներ. նաև ամիս ու կէս և երեք ամիս դասընթացքով։ Ընդունվում են պատուէր-ներ կանանց և երեխաների շորերի, իսկ դեկտեմբերի 1-ից պատրաստի կը լինեն վաճառելու համար զանազան տեսակ հա-գուստներ։
Բէհբութեան և Վեկեամինօվսկի փ. անկիւն, № 19.
(Հ. Կ.) 2—4

Իշխանութեան թոյլտուութեամբ Թիֆլի-սում հիմնված է
Ատաղձագործների ՊՐՕՖԷՍԻՕ-ՆԱԼ ԲԻՒՐՕ,
որը վերցնում է ատաղձագործական աշխա-տանքներ չափաւոր գներով, հաստատ աշ-խատավարձի, կտորով և օրով. միևնոյն ժամանակ վերջինի գները բաժանված են 4 կատեգորիայի։ Բիւրոն երաշխաւոր է իր անդամների համար միայն այն դէպքում, եթէ պատուէրը տրված է իրան—բիւրօյին։ Ш քաղաքամաս, Ռուսական և Վանքսկայա փող. անկիւն, տուն Ներսիսեան դպրոցի, վերին յարկ, ամեն օր ցեր. 7—3 ժամը։
(Կ.) 4—8

Շուտով լոյս կը տեսնի
ԼԵՒՈՆ ՄԵԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆԻ
„ԻՄ ՊԱՏԱՄԽԱՆԸ“
ԲՈՐՈՅՇՊԷՍ ԸՆԿԱԾ ԵՒ ԱՄԵՆԲԻՑ ԱՐՀԱՄԱՐՀՈՒԱԾԻՆ,՝
(Կ.) 6—7

ՀՐԱՒԷՐ
Թիֆլիսի «Տափ-Թաղի» ս. Գէորգ եկե-ղեցու հոգաբարձութիւնը խնդրում է շնորհ բերել ընդհանուր ժողովի երկու սեռի ծխականներին, սկսած 21 տարեկանից, սոյն նոյեմբեր ամսի 18-ին, կիրակի, առաւօտեան ուղիղ ժամի 12-ին ս. Նշանի դպրոցը, որը լինելու է անցեալ մայիսի 20-ի ծխական ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։
Պարապմունքները լինելու են՝ վաւերաց-նել անցեալ 1906 թ. հաշիւը և ներկայ տա-րուա նախահաշիւը, և զեկուցման մէջ զե-տեղված այն կէտերը, որոնք անցեալ ժո-ղովում քննութեան չառնվեցին ժամանակի ուշ լինելու պատճառով։
2—2

Լոյս տեսաւ
Ա. ՋԱՆԵԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԳԻՆԸ 30 Կ.
Գրավաճառների մօտ։ 8—10

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՕՆ
Երկուշաբթի, նոյեմբերի 19-ին,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ
Հայ դերասանական ընկերակցութիւնը
ՑՕԳՈՒՏ
Հայուհեաց Որբանոցի Ընկերու-թեան Անդրկովկասում
Առաջին անգամ
կը ներկայացնէ
„ԲՕՀԵՄԱ“
Կօմ. 5 արար. հեղ. Միւրժէ, թարգմ. Մ. Տիրացեանի
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբն է 8 ժ. երեկոյեան
Տեղերի գները բարձրացրած են
Ցաջորդ ներկայացումը նոյեմբերի 26-ին. կը կայանայ Տ. Մայսուրեանի բենեֆիսը։
(Հ. Կ.) 2—2

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
և
Ծաղիկ պատուաստող
Ա. Վ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԸ
Տեղափոխվել է Սօլօլակ, Վօզնե-սենսկայա փող. տ. Օթարեանի, № 15.
1—3

Վ.-Աղդաձի (Ղազախի գաւ.) գիւղա-կան դպրոցի համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Թեմական դպրոցի ցէնզով. ցանկացողները կարող են դիմել պ. Սամսոն Յարութիւ-նեանին (Тифлисъ, Грибоѣд. ул. д. № 23).
(Կ. Ե. Հ.) 1—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Անասնավաճառութիւնը կարգի դնելու և վաճառողների ու գնողների հաշիւները կա-նոնաւորելու նպատակով, Թիֆլիսի քաղա-քային վարչութեան թոյլտուութեամբ, քա-ղաքային անասնատան մէջ, անասնատէ-րերի և գնող-վաճառողների ցանկութեամբ տեղի է ունենում խոշոր և մանր անասուն-ների վաճառք աճուրդով։ Աճուրդի համար իւրաքանչիւր գնողից վերցնվում է գոյա-ցած գումարից 2% յօգուտ քաղաքային վարչութեան և 2% յօգուտ քաղաքային աճուրդ հանողների։
Այն անձինք, որոնք կը ցանկանան անա-սուններ գնել աճուրդով, այդ մասին թող յայտարարութիւն տան անասնատան կա-ռավարիչ անասնաբոյժին։
Ցայտարարութիւնների քանակի չափով էլ տեղի կունենան աճուրդները։
(Կ. Հ. Հ. Ե.) 1—4

Վաճառվում են Ե. ԹՕՓՋԵԱՆԻ խմբագրած
ԼՕՅՍ
1908 թ. պատկերազարդ, դունատիպ օրացոյցները
I Գրպանի օրացոյցը 308 երես, 12 պատ-կերներով և 15 առանձին բաժիններից բաղ-կացած ընդարձակ յաւելուածով. գինը 20 կոպէկ։
II Պատի օրացոյցը բացի սովորական յա-ւելուածից—(բոլորովին նոր բովանդակու-թեամբ)—ունի մի առանձին ձի գրքոյկ— «Ժողովածու գրական և գիտական»։ Տախ-տակը 8 գոյնով տպած՝ գիւղացիութեան և բանւորութեան էմբլեմները հայ կնոջ հետ միասին. իսկ երեսը Գեորգ Զաւուշի պատ-կերը. գինը 40 կոպ.։
Գումարով գնողներին ձեռնտու զեղչ։
Դիմել՝ Թիֆլիս գլխաւոր պահեստը՝ «Գուա-տենբերգ» գրավաճառանոցը։
(Կ. Հ. ու.) 1—10

Ց. ՍՕԼՕՎԵԱՆ
ԽՈՒՎԱՐԿՈՒՆԵՐ
պատմուածք, 88 երես, 25 կ.։ Դիմել՝ Թիֆ-լիս, книжный маг. „Гуттенбергъ“. 3—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերադարձել և վերսկսել է հիւանդնե-րի ընդունելութիւնը՝ բկի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների համար։
Առաւօտեան — երկուշաբթի, չորեքշ. և ուրբաթ—11-ից մինչև 1 ժամը։
Երեկոները—ամեն օր—5-ից մինչև 7 ժ.։
Հասցէն՝ Вельяминовская ул. № 3.
(Հ. Կ. Ե.) 9—10

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մանգիւ-թիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վիներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհ-բութեան փողոց № 33։
(Ա. Օ.) 50—100

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստա-մոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան
Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(Ա.Օ.) 39—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղա-յին հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(Ե. Հ. Հ. Կ.) 27—50

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային, վիներական և սիֆի-լիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեոնովսկի փողոց, № 16։
(Ու. Կ. Ե.) 30—30

ԲԺԻՇԿ
Ս. Մ. ՄՕՆԻՆ
Մասնագէտ՝ սիֆիլիս, վիներական, մի-զանցքային և կաշու հիւանդութիւներ-ի։ Միզանցքի բորբոքում և ցիստոսկո-պիա։ Ցատուկ անալիզներ։ Ընդունելու-թիւնը առաւ. 8—10 ժ. և երեկ. 5—8 ժ.։ Կանանց և երեխայոց՝ 4—5 ժամը ցերեկվայ։ Միքայէլեան փողոց, № 24, տ. Քարթվելովի, մուտքը Սեմեոնովսկի փողոցից, № 4.
(Կ.) 4—4

ԼՕՅՍ ՏԵՍԱՆ
և վաճառվում են
„ԱՐԱՔՍ“
1908 թ.
ՊԱՏԻ ԵՒ ՕՂՈՅ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
հետաքրքիր և հարուստ բովանդակութեամբ։
Գները՝ պատինը արժէ | 40 կ.
Օղոյինը » | 20 կ.
Դիմել՝ Александрополь, типографія Са-ноянъ. Թիֆլիսում պահեստը գտնվում է «Փարոս» գրախանութում Նիկ. Մատինեանի, Эрив. площадь. Գումարով գնողներին ձեռնտու պայմաններ։
(Ե. Հ. Կ.) 26—5

Լոյս տեսաւ
Ս. ԴԷՄՈՒՐԵԱՆԻ
„ՔՆԱՐ“
երգարանը (ուրբաթական նօտաներով)։ «ՔՆԱՐ»-ը բաղկացած է 106 երգ., մեծ մա-սը ժողովրդական երգերից. գինն է 1 ր.։ Դիմել՝ Баку, Арм. школа, Гимназическая ул., Степану Демурянцу, կամ Моздокъ, С. И. Яралову, և կամ Петербургъ, ред. „Саричъ“, Окрояну. (Օ.Մ.) 20—30

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԿԱԽ ՄԱՄՈՒԼ
Ժողովրդական, հասարակական, տնտեսական, խաղաղական եւ գրական
ՕՐԱԹԵՐԹԻ
որը լոյս է տեսնելու Թիֆլիսում՝ դեկտեմբերի 1-ին
«Անկախ Մամուլը» նոր հայկական կուսակցութիւններից դուրս է։
Ունի մեծ թերթերի բոլոր բաժինները։ Սեփական հեռագիրները և թղթակցութիւնները։
Իւրաքանչիւր բաժին՝ ձեռնհաս անձի խմբագրութեամբ։
ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ
Դեկտ. 1-ից մինչեւ յունվար . . . . . » 75 կ.
Տարեկան . . . . . 7 — »
Կէս տարին . . . . . 4 — »
Երեք ամիսը . . . . . 2 — »
Ամսական . . . . . » 75 »
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան. . . . . 35 ր.
Կէս տարին . . . . . 18 »
Պարսկաստան
Տարեկան . . . . . 9 ր.
Կէս տարին . . . . . 5 ր.
Հասցէն՝ Тифлисъ, контора редакціи „Анкахъ-Мамулъ“, Гановская, 3.
Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мугдусіаконовъ съ С-ми.